

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ «ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН: ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ ОНЫ ТҮБЕГЕЙЛІ ЦИФРЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР АРҚЫЛЫ ШЕШУ» АТТЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА ЖОЛДАУЫ

Құрметті депутаттар!

Өткен аптада Парламенттің жаңа сессиясы ашылды. Қызметтеріңізге табыс тілеймін! Алдыңғы сессия жемісті болды деп күмәнсіз айтуға болады. Елге қажетті көптеген заң қабылданды. Халықтың көкейінде жүрген өзекті мәселелер көтерілді, жан-жақты талқыланды. Депутаттар жазғы демалыс кезінде аймақтарға барып, азаматтармен кездесті. Енді жұртшылық айтқан мәселелерді саралап, Үкіметпен бірге пысықтап, осы сессия барысында ескеру қажет. Жалпы, Парламент депутаттары елімізде түбегейлі реформалар жасау жолында маңызды рөл атқарып келеді. Сіздерге зор ризашылығымды білдіремін.

Қымбатты отандастар!

Құрметті Парламент депутаттары және Үкімет мүшелері!

Қазір дүниежүзі жаңа тарихи дәуірге қадам басты. Бұл дәуірдің барша азамат үшін оңай болмайтыны анық. Алпауыт елдер мен халықаралық одақтар арасындағы қарама-қайшылықтардың ауқымы өсіп бара жатыр. Халықаралық қатынастағы шиеленістер мен озбырлықтың салдарынан қақтығыстар мен соғыстар белен алды. Кейбір мемлекеттердің ішкі және сыртқы саясатында әсіре ұлтшылдық күшейді.

Әлем экономикасында тенсіздіктер мен қайшылықтар ұшыға түсті. Кейбір мемлекеттер экономикалық дамуда артта қалып, кейбір елдер жасанды интеллект саласында теңдессіз табысқа жетуде. Халықаралық құқықтың мән-маңызы кете басталды. Ал Біріккен Ұлттар Ұйымы өзінің рөлі мен мәртебесіне сай қазіргі басты түйткілерді шешуге қауқарсыз болуда. Экологиялық және техногендік апаттардың кесірінен түрлі елдердің экономикасы орасан шығынға батуда.

Батыстағы этносаралық-дінаралық үйлесім мен мәдени әралуандық тұжырымдамасы дағдарысқа ұшырады. Жаһандық деструктивті күштер ұлттық мәдениеттер мен дәстүрлердің іргесін шайқауда. Босқындардың саны көбейіп, көші-кон дағдарысы туындады. Адам саудасы, қару-жарақ пен есірткі саудасы да өршіп тұр. Бұрын-соңды болмаған мүлде жаңа сын-қатерлер күллі азаматтың қауіпсіздігіне нұқсан келтіруде. Тіпті, жасанды интеллектті пайдаланып, аса қауіпті қару жасайтындар пайда болды. Геосаяси ахуалдың түбірімен өзгере бастағанын аңғартатын басқа да факторлар аз емес. Қысқаша айтсақ, әлемде жаңа геосаяси тәртіп орныға басталды.

Қазақстан — әлем қауымдастығының ажырамас бөлігі. Мемлекетіміз Еуразия құрлығының дәл ортасында орналасқан. Қазіргі заман бұлыңғыр, тұрақсыз болса да, біз бәріміз жаппай цифрландыру және жасанды интеллект дәуіріне қадам бастық. Менің негізгі мақсатым — осындай түрлі қатерге толы кезеңде еліміздің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуын және қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Өскелең ұрпақ бақытты, берекелі өмір сүруге тиіс. Сол үшін бәріміз бір ұлт болып, табанды еңбек етуіміз керек. Бұл — баршамызға ортақ өте маңызды жұмыс, аса жауапты азаматтық және ұлттық міндет.

Жұмысымыз қаншалықты күрделі болса да, біз міндетті түрде табысқа жетіміз керек. Басқа жол жоқ. Себебі, бұл — еліміздің болашағы, халқымыздың тағдыры. Сондықтан барлық реформаны салмақты көзқараспен, мұқият, жан-жақты ойластырып, сапалы түрде жүзеге асыруымыз керек.

Баршаныңға мәлім, соңғы жылдары Қазақстанда ауқымды өзгерістер жасалды. Еліміздің саяси жүйесі анағұрлым озық әрі ашық бола түсті. Азаматтарымыздың сана-сезімі, болмысы өзгеріп жатыр. Соның арқасында халқымыздың мемлекеттік институттарға, заңға және әділдік пен тәртіпке деген сенімі нығаяды.

Бірақ алдымызда ауқымды жұмыс бар. Қоғамды жаңғырту үшін әлі де көп шаруа атқаруымыз керек. Қазір ел экономикасында реформалар жүргізіліп жатыр. Инфрақұрылымға және жаңа өндіріс орындарын ашуға қомақты инвестиция салынып жатыр. Мұның бәрі халықтың әл-ауқатын және еліміздің әлеуетін арттыру үшін жасалып жатқаны айдан анық.

Жасанды интеллекттің қарқынды дамуы қазірдің өзінде халықтың, әсіресе, жастардың мінез-құлқы мен болмыс-бітіміне әсер етіп жатыр. Басқаша болуы мүмкін емес. Себебі бұл үрдіс бүкіл әлемде қалыптасқан тәртіпті және адамдардың өмір сүру салтын біржола өзгертуде. Біз бұған дайын болып, бағыл әрекет етуіміз керек. Әйтпесе, артта қалумен салдары өте ауыр болады. Сондықтан мен алдымызға өте маңызды стратегиялық мақсат қойдым. Қазақстан үш жыл ішінде міндетті түрде жаппай цифрлық ел болуы керек.

Біз жаппай цифрландыру және жасанды интеллект технологиясын барынша енгізу арқылы экономиканы жаңғыртуымыз қажет. Ол үшін, ең алдымен, Цифрлық кодексті тезірек қабылдаған жөн. Бұл заңда цифрландыру үдерісінің негізгі бағыттары, соның ішінде жасанды интеллект, платформалық экономика, үлкен дерекқорларды пайдалану және басқа да мәселелер айқындалуға тиіс. Жаңа технологиялық қалыптың ажырамас бөлігіне айналу үшін бүкіл мемлекеттік басқару жүйесін қайта құрып, оның азаматтар мүддесіне сай болуын қамтамасыз ету, сондай-ақ ашықтығы мен тиімділігін есептеп арттыру керек.

Сондықтан қазіргі құзырлы министрліктің негізінде Жасанды интеллект және цифрлық даму министрлігін құру қажет деп санаймын. Жаңа министрлікті Премьер-министрдің орынбасары деңгейіндегі маман басқаруы керек. Үкімет экономиканың барлық саласын жаңғырту үшін жаппай жасанды интеллектті енгізу қажет. Қазақстанды бәсекеге қабілетті ел ретінде дамытамыз десек, жұмысымызды жанаңша тәсілмен жүргізуіміз керек.

Осы орайда, алдымызда тұрған мынадай маңызды міндеттерге тоқталып өткім келеді.

Бірінші. Елімізге қомақты инвестиция тарту керек. Қазір дүниежүзінде инвестицияға талас күшейіп барады. Жаңа инвестициялық кезеңді бастауымыз қажет. Қазіргі инвестиция тарту саясаты мардымды деп айта алмаймын. Қаражаттың

көбі шикізат салаларына құйылып жатыр. Жалпы, бұл жаман нәтиже, осындай инвестициялар бізге қажет.

Бірақ қазір алдымызда тұрған міндет басқа. Бұл — өңдеу саласына көбірек қаражат тарту. Сондықтан Үкімет инвестиция саясатына басқаша көзқараспен қарауы керек. Қажет болса, жоғары технологияларға салынатын инвестицияларға жеңілдік беруге болады. Сондай-ақ мемлекеттің инвестициясы мен жеке бизнестің ірі бастамаларына бірдей назар аудару қажет.

Ірі инвесторлармен қатар орта және шағын инвесторлармен тығыз байланыста жұмыс істеу керек. Қаражаттың қай бағытқа, қандай мақсатпен және қанша көлемде қажет екенін нақты білу қажет. «Инвестицияға тапсырыс» өндірістің сұранысына сай жасалуы керек.

Еліміздегі инвесторлармен қарым-қатынас жүйесі күрделі әрі бытыранқы. Қағазбастылық көп, түрлі органдардың құзыреттері қайталанатын. Ал қазіргі күрделі ахуал кезінде инвестиция тарту — кезек күттірмейтін мәселе, бізге жаңа ұстаным керек. Қалай болса да, инвестиция тарту бойынша барлық үйлестіру жұмысы тікелей Премьер-Министрге жүктеледі. Жаңа министрлік құрудың қажеті жоқ.

Бірақ көзге оттай басылатын нәрсе: елімізде бірде-бір мекеменің атауында «инвестиция» деген сөз жоқ. Инвестиция тіпті, жетім бала сияқты үш-төрт мекемеге ортақ мәселе болып, өз жолын таппай жүр. Сондықтан Премьер-Министр он күн ішінде нақты ұсыныс беруге тиіс.

Бұдан бөлек, Үкіметке инвестиция тарту жүйесін түгел жаңғырту жөніндегі нақты іс-шаралар жоспарын мейлінше қысқа мерзім ішінде әзірлеуді тапсырамын.

Менінше, Бас прокуратураның Заңсыз активтерді қайтару жөніндегі комитетінің атауын Инвесторлардың құқығын қорғау жөніндегі комитет деп өзгертетін кез келді. Бас прокуратура заңсыз актив иелерімен өнімді жұмыс істегенін айта кету керек. Соның нәтижесінде қазынаға 850 миллиард тенгеге жуық қаржы қайтарылды. Бұл қаражат он мектеп, төрт спорт ғимаратын салуға, 235 денсаулық сақтау нысаны мен 177 су инфрақұрылымы нысанының құрылысына және жөндеу жұмыстарына бөлінді. Республикалық бюджетке тағы қосымша қаражат түспек. Бұдан бөлек, инвесторларға ұсынылатын салық жеңілдіктерін мұқият

ойластырып, байыппен қолданған жөн, ел экономикасы үшін маңызы, пайдасы бар жобаларға басымдық берілуге тиіс.

Жалпы, инвестициялық келісім жасау тәсілі өз тиімділігін көрсетті. Біз Ұлттық қордың тұрақты даму құралы ретіндегі рөлін қайта қарауымыз керек. Қорды қосымша инвестиция көзі ретінде қолдану үшін ел ішіндегі болашағы зор және нарықтағы әлеуеті жоғары болатын жобаларға қаржы бөлуге болады. Ең бастысы, қаражатты мұқият ойластырып жұмсау керек. Бұл іске, қажеті болса, сапалы сараптама жасай алатын халықаралық деңгейдегі басқарушылар мен инвесторларды тартуға болады.

Экономикамыздың жоғары технологиялық салаларына бір миллиард долларға дейін инвестиция тарту туралы бағдарлама әзірлеу қажет. Оны Үкімет Ұлттық банкпен бірлесіп дайындауға тиіс.

Жаңа инвестициялық кезеңді ойдағыдай бастау маңызды. Екінші дәрежелі банктер нақты секторға белсенді түрде қаржы салуы керек. Бұл мәселе қоғамда баяғыдан қызу талқыланып жатыр. Осы жұмысты көп созбай қолға алу қажет.

Қазақстандағы банктердің активтері мен қаражаты дамыған елдерге қарағанда орта есеппен бірнеше есе көп пайда өкеледі. Себебі біздің банктер экономикаға несие бергеннен гөрі қаржылық тәуекелі төмен бағыттарға ақша салғанды жөн көреді. Осы мәселені депутаттар, сарапшылар үнемі көтеріп жүр.

Ұлттық банк пен Үкімет банктердің ақшасын экономикаға барынша тартудың тиімді тәсілдерін табуы қажет. Енді бұл мәселені созуға болмайды, шұғыл шешу қажет. Банктер туралы заң қабылдау осы бағыттағы маңызды қадам болмақ. Бұл заңда экономиканың сұранысы мен технологиялық өзгерістер ескерілуі қажет. Құжатта бәсекені күшейту, нарыққа жаңа қатысушыларды тарту, қаржы жүйесіндегі технологияларды ілгерілету және цифрлық активтер айналымын ырықтандыру мәселелері қамтылуы керек.

Үкімет Қаржы нарығын реттеу агенттігімен бірлесіп, заң жобасын жан-жақты пысықтауы қажет. Депутаттардан осы заңды жыл соңына дейін қабылдауды сұраймын.

Цифрлық активтердің толыққанды эволюциясын тезірек қалыптастырған жөн. Цифрлық теңгенің енгізілуі бұл жұмысқа септігін тигізіп жатыр. Қазіргі таңда жобаларды Ұлттық қор есебінен қаржыландыру кезінде цифрлық теңгені қолданып

жүрміз. Енді оның қолдану аясын одан әрі кеңейту қажет. Цифрлық теңгені республикалық және жергілікті бюджетте, мемлекеттік холдингтердің бюджетінде пайдалануға болады.

Қазіргі заманның талабын ескере отырып, криптоактивтерге баса назар аудару керек. Ұлттық банктің инвестициялық корпорациясы негізінде Цифрлық активтердің мемлекеттік қорын құрған жөн. Бұл құрылымда жаңа цифрлық қаржы жүйесіндегі болашағы зор активтерден құралған стратегиялық крипторезерв жинақталады.

Жаппай цифрландырудың, соның ішінде банк саласын цифрландыру ісінің пайдасы көп екені сөзсіз. Бірақ оның қауіп-қатері де аз емес. Соңғы жылдары онлайн-алайқтық мемлекеттің және азаматтардың қаржылық қауіпсіздігіне үлкен нұқсан келтіріп жатыр. Сондықтан киберқылмыспен күресу үшін антифрод орталығы құрылды. Биометриялық анықтау жүйесі енгізілді. Банктердің, микроқаржы ұйымдары мен байланыс операторларының жауапкершілігі күшейді. Дегенмен бұл мәселеге үнемі жігі назар аудару қажет. Құзырлы органдардың жұмысын ұдайы жетілдіріп отырған жөн.

Киберқылмыстардың алдын алуға мүмкіндік беретін барынша интеллектуалды жүйе құру керек. Қажет болса, тиісті заңға және құқық қорғау органдарының қызметіне өзгерістер енгізген жөн. Қарқынды өсіп келе жатқан көптеген мемлекетте даму көшінін басында жүретін қалалар инвестициялар мен технологияларды өзіне тартатын полюске айналған.

Алатау қаласы еліміздің жаңа іскерлік және инновациялық орталығы болуға тиіс. Жалпыұлттық маңызы бар осы жобаны жүзеге асыру үшін арнайы жер бөлінді, бастапқы жоспарлау жұмысы аяқталды, инфрақұрылымның негізгі желілері қосылды.

Жақында Қытайға барған сапарымда әлемнің жетекші компанияларымен құны миллиардтаған қаржы тұратын келісімдер жасалды. Шэньчжэнь жаһандық технополисін салуға қатысқан сондай компанияның бірі енді Alatau City жобасын жүзеге асыруға тікелей атсалысады.

Келесі қадам — Alatau City-дің мықты институционалдық негіздерін қалыптастыру. Қаланы ел Үкіметіне тікелей бағынатындай етіп, оған арнайы мәртебе беру туралы Жарлықты он күн ішінде әзірлеу керек. Содан кейін жарты жылдан асырмай, жеке заң қабылдау қажет. Құжатта қаланы басқару режимі, оның қаржылық моделі және басқа да маңызды мәселелер қамтылуға тиіс. Арнайы құқықтық мәртебе — қалаға берілетін артықшылық емес, жобаның қағаз жүзінде қалып қоймай, нақты іске асуына қажетті шара немесе құрал екенін айта кеткен жөн.

Alatau City аймақтағы толық цифрланған алғашқы қалаға айналуға тиіс. Мұнда Smart City технологияларын қолданудан бастап тауарлар мен қызмет ақысын криптовалютамен төлеуге дейінгі жаңалықтың барлығы енгізілуі керек. Бұл қала Қазақстанның келешектегі келбетін танытпақ. Онда технологиялық өрлеуге және өмір сүруге барынша қолайлы жағдай үйлесім табуы қажет.

Тағы бір мәселе. Өңірлерге инвестиция тарту барысында арнайы экономикалық аймақтар айрықша рөл атқарады. Алайда олардың көбінің жұмысы мәз емес. Бұл мәселе бойынша әңгімелер талай рет айтылды. Үкімет арнайы экономикалық аймақтардың тиімділігін арттыру үшін терең сараптама жасап, түбегейлі шаралар қабылдауға дайын болуы керек. Арнайы экономикалық аймақтарды басқаруға жеке компанияларды, қажет болса, шетел компанияларын тартуға болады.

(Жалғасы 2-3-4-беттерде)

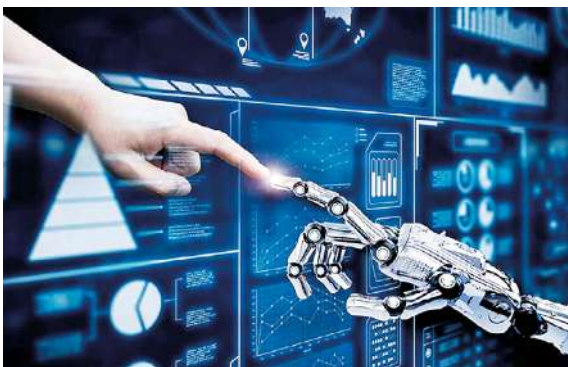
ҚҰТТЫҚТАУ ЖЕДЕЛХАТЫН ЖОЛДАДЫ

Мемлекет басшысы Солтүстік Македония Республикасының Президентіне құттықтау жеделхатын жолдады.

Қасым-Жомарт Тоқаев Президент Гордана Сияновска-Давкованы Солтүстік Македония Республикасының ұлттық мейрамы — Тәуелсіздік күнімен құттықтады. Мемлекет басшысы Балкан түбегіндегі Қазақстанның сенімді серіктестерінің бірі саналатын Солтүстік Македония Республикасымен дәстүрлі достық және өзара түсіністік рухындағы ынтымақтастық ұдайы дами беретініне сенім білдірді.

РЕФОРМАЛАРДЫҢ МӘНІ – ӘДІЛЕТТІ ҚОҒАМ ҚҰРУ

→ 6

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

→ 7

ЖОЛДАУ

9 ҚЫРКҮЙЕК 2025 | СЕЙСЕНБІ

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ ОНЫ ТҮБЕГЕЙЛІ ЦИФРЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР

ЖОЛДАУЫ

(Басы 1-бетте)

Әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялар аймақтардың экономикалық өсімін арттыратын қозғаушы күш болуға тиіс. Бірақ көбі коммуналдық мүліктерді басқарумен және аса маңызды емес жобаларды жүзеге асырумен шектеліп отыр. Олардың аймақ экономикасына әсері шамалы. Үкімет осындай корпорацияларды толыққанды даму институтына айналдыруы керек.

Инвестиция тарту — орталық атқарушы органдардың ғана міндеті емес. Осы маңызды жұмысқа жергілікті билік те атсалысып, бәрі жұмыла жұмыс істеуге тиіс. Әкімдердің аймақтағы инвестициялық ахуалға тікелей жауапкершілігін белгілеу керек. Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі аймақтардың инвестициялық тартымдылық индексін енгізуге тиіс. Мүмкін, бұл жұмысқа тәуелсіз сарапшыларды тартқан жөн болар.

Инвестицияға қолайлы ахуал қалыптастыруға тікелей әсер ететін ең басты мәселе — макроэкономикалық тұрақтылық. Бірақ қазіргі басты мәселе: жоғары инфляция экономикалық көрсеткіштер мен халықтың табысын «жұтып қойып» жатыр. Оның дайын тұрған шешімі жоқ, бұл — көптеген мемлекет бетпе-бет келіп отырған түйткіл. Мәселе бәрине ортақ болғанымен, ол біздің жағдайда айрықша сезіліп отыр. Осы макроэкономикалық құрсаудан шығуымыз керек.

Қиындықтар күні кеше ғана пайда болған жоқ. Оны шешу үшін әлемдегі озық тәжірибелерді ескеріп, жұртқа ұнай бермейтін шаралар қабылдауға және оның жауапкершілігін көтеріп алуға дайын болу қажет. Үкімет пен Ұлттық банк қазіргі қалыптасқан ахуалдың қиындығын ескере отырып, алдына қойған мемлекеттік ауқымдағы міндетті біртұтас команда ретінде атқаруы керек. Қазір әркім көрпені өзіне қарай тартатын кез емес.

Екінші. Өңдеу өнеркәсібінің дамуына жана серпін беретін уақыт келді. Бұл бағытта соңғы бес жылда бірқатар жетістік бар деп айтуға болады. Өңдеу өнеркәсібінің жалпы қосымша құны екі есе өсіп, 17 триллион теңгеге жуықтады. Ал оның жалпы ішкі өнімдегі үлесі 12,4 пайызға жетті. Былтырдың өзінде 163 жана өндіріс іске қосылды. Соның нәтижесінде 12,5 мың тұрақты жұмыс орны пайда болды. Мысалы, Алматы, Қостанай, Қарағанды, Атырау облыстарында машина жасау және металлургия саласындағы ірі кәсіпорындар ашылды. Биыл Алматыда әртүрлі автокөлік шығаратын Қазақстандағы ең үлкен өндіріс орны жұмысын бастады. Бірақ бұл, әрине, жеткіліксіз.

Экономиканы әртараптандыруды тың қарқынмен жалғастыру керек. Ішкі және сыртқы нарықта бәсекеге қабілетті, терең өңделген өнім шығаруға басымдық берілуі тиіс. Қазір бұл жұмыс жүйесіз жүргізіліп жатыр. Қолдау шарасын ұстанымдары мен талаптарын әртүрлі институт жүзеге асырады. Мұндай ахуал кәсіпкерлерді әбден шатастырады. Бұл саланы ретке келтіріп, үйлестіру жұмысын толығымен қолға алу керек.

Тау-кен металлургиясы қашанда Қазақстанның жана индустриалды қалыбының сенімді тірегі болып келеді. Оның ел экономикасындағы үлесі — 8 пайыз. Бірақ саланың даму әлеуеті зор. Әсіресе, терең өңделетін өнімдерді шығаруға мол мүмкіндігі бар. Жаһандық үдерістерге сәйкес, сирек кездесетін металдардың және айрықша қажет басқа да материалдардың маңызы арта түсті. Бұл саладағы әлемдік өндірістер мен сауда-саттықтың жана желісінде өз орнын нықтап алуына Қазақстанның толық мүмкіндігі бар. Біз алдағы үш жыл ішінде тау-кен саласында жоғары технологиялық өнім шығаратын кемінде үш кәсіпорынды іске қосуға тиіспіз.

Сондай-ақ Үкімет көмірсутегі шикізатын терең өңдейтін бірқатар озық жобаны жүзеге асыруы қажет. Атырауда ірі газ-химия кешенінің құрылысы басталды. Павлодарда сұйытылған газды терең өңдеуге арналған жоба қолға алынды. Осы кәсіпорындардың дер кезінде іске қосылуын қамтамасыз ету керек.

Ілеспе газ бен сұйытылған мұнай газын қажетке жарату мәселесін түбегейлі қайта қараған жөн. Оны толыққанды экономикалық ресурсқа айналдыру қажет. Инвесторлар жобаларды жүзеге асырған кезде газ шикізатынан тапшылық көріп отыр. Сондықтан бұл мәселені де шешу жолдарын табуымыз керек, инвесторларды ұзақ уақыт газбен қамтамасыз етуге нақты кепілдік беретін жана тәсілдер ойластырған жөн.

Жобаның бәрін дер кезінде іске асырып, экономиканы цифрлық тұрғыдан жаңғырту үшін электр энергиясы жеткілікті көлемде болуы қажет. Қазір бұл қуат көздерін жан-жақты жаңғыртып жатырмыз. Шетел инвесторларының қатысуымен ауқымды жобалар жүзеге асуда. Мысалы, алдағы бес жылда қуаты 6,3 гигаваат болатын «жасыл» энергия нысанын іске қосу жоспарланған. Бұл қалам еліміздегі жасыл энергияның үлесін едәуір арттырады.

Бірақ Қазақстанның түпкі мақсаты — қуат көздерін өзгерту емес. Бұл — ең алдымен еліміздің энергия жүйесінің нақты мүмкіндігі мен мемлекетіміздің ұзақмерзімді мүдделеріне негізделген тұрақты даму жолы. Осылайша, ядролық энергетиканы дамытуға бет бұруымыздың мән-маңызы айрықша. Бір ай бұрын Алматы облысында Қазақстандағы алғашқы атом электр станциясында қатысты жоба «Росатоммен» бірге жүзеге асырыла бастады. Бірақ экономиканы

қаны тұрақты дамыту үшін бұл жеткіліксіз. Екінші, тіпті үшінші атом электр станциясының құрылысын қазірден бастап жоспарлай беруіміз керек.

Жақында Қытай Халық Республикасының Төрағасы Си Цзиньпинмен өткен кездесуде елдеріміздің атом саласындағы стратегиялық серіктестігі туралы уағдаластыққа қол жеткіздік. Қазақстан әлемдік компаниялардың бәрімен өзара тиімді байланыс жасауға дайын. Бұл ұстаным еліміздің энергетикалық дербестігін қамтамасыз ету жөніндегі мақсатына сай келеді.

Қазақстанның сапалы көмір қоры орасан. Сондықтан оның табиғатты ластанайтыннына кепілдік беретін озық технологияларды қолдана отырып, көмір энергетикасын дамытуға ерекше назар аудару қажет. Өзіміздің табиғи артықшылықтарымызды ел игілігіне дұрыс пайдалана білу керек.

Тағы бір маңызды міндет — геологиялық барлау жұмыстарын күшейту. Елімізде ауқымды аэро-геофизика зерттеулері әбден ескірген. Цифрлық құралдарды пайдалана отырып, жер қойнауының заманауи картасын жасайтын уақыт келді. Мұндай қадам кен орындарының әлеуетін жана сапалық тұрғыдан бағалауға мүмкіндік береді. Бұл жұмысқа да халықаралық сарапшыларды тартуға болады. Әрине, ғылыми негізі болмаса, барлау жұмысын ойдағыдай жүргізу мүмкін емес.

Келесі жылдың ортасына дейін озық халықаралық стандарттарға сай сертификатты бар зертхана ашу керек. Оны Ұлттық геологиялық қызметтің базасында құрған жөн. Жер қойнауына қатысты мәліметтің бәрін, ең алдымен, жасанды интеллектіні енгізу арқылы жүйелеп, цифрландыру қажет. Геологиялық барлау және жер қойнауын игеру саласындағы реформалардың жан жүзіндегі және іс жүзіндегі рәсімдерін жыл соңына дейін аяқтау керек.

Үшінші. Ауыл шаруашылығын жана деңгейге көтеру қажет. Бұл салаға тың серпін беру үшін мемлекет соңғы жылдары реформа жүргізіп жатыр. Қомақты қаражат бөлінуде, биыл шаруаларды қолдауға бір триллион теңге жұмсалды. Қажетті несиелер уақытында берілді. Мұндай ауқымды қолдау елімізде бұрын-соңды болмаған.

Бірақ агроөнеркәсіптің орасан зор әлеуетін толық ашуға бұл шаралардың әзірге жеткіліксіз екені анық. Мәселе — қаражаттың көлемінде емес, ең бастысы, оны тиімді пайдалану қажет. Озық агроэкономикаға көшу үшін Үкіметтің нақты жоспары болуы керек. Қазір ауыл шаруашылығы өнімдерін терең өңдейтін бірқатар ірі жоба жүзеге асырылып жатыр. Оған отандық және шетелдік инвесторлар қатысуда. Инвестицияның жалпы көлемі 2 миллиард доллардан асады. Үш мыңнан астам жұмыс орны ашылды. Өнімдер әлемнің көптеген еліне тасымалданады. Мұндай жобалардың ауқымын кеңейту қажет. Әр аймақта дайын өнімді өндірістен дүкен сөресіне дейін жеткізетін әрбір өнімді ерекшелігіне қарай біртұтас желі қалыптасуы керек.

Көптеген аймақта өндірістің барлық сатысын қамтитын үздік агрокәсіпорындар бар. Оларды жұртшылық жақсы біледі. Бірақ кәсіпорындар цифрландыру тәсілдерін жаппай енгізу арқылы өндірістің тиімділігін әлдеқайда арттырады.

Үздік агрокәсіпорындар ауыл шаруашылығы өнімін шығарудан бастап оны терең өңдеуге дейін тұтас өндірісті толығымен қолға қойып, зор табысқа жетіп отыр. Сондықтан осындай агрохолдингтердің тәжірибесін тарату үшін барынша жағдай жасаған жөн. Бұл — құзырлы министрліктің және қоғамдық ұйымдардың міндеті. Мұндай қадам инновациялар мен ғылыми жаңалықтарды ауыл шаруашылығында кенінен қолдануға мүмкіндік береді.

Қазіргі таңда ең өзекті міндеттің бірі, бұл — агрохабтар және логистика орталықтарын дамыту. Атап айтқанда, шетел инвесторларымен серіктестікті нығайту керек. Бірақ бұл жерде бір нәрсені ескеру қажет: отандық кәсіпкерлер қазіргі заман талабын дұрыс түсінбесе, яғни жасанды интеллектіні қалайша тиімді пайдалануға болатынын білмесе, табысты бизнес серіктестігін құра алмайтыны анық.

Министрлік мал шаруашылығы саласындағы агробизнесісті қолдау жоспарын әзірлеп, нақты қаржыландыру шараларын бастауы керек. Басты мақсат — ішкі нарықты етпен толық қамтамасыз ету. Сонымен қатар осы саланың экспорттық әлеуетін күшейту.

Елдегі азық-түлік нарығының импортқа тәуелділігін барынша азайту — Үкіметтің стратегиялық міндеті. Әрине, өзімізді өзіміз жүз пайыз қамтамасыз етуіміз мүмкін емес, бәлкім, оның қажеті де жоқ шығар. Бірақ нарықтағы қазіргі жағдайды айтудың өзі ұят. Бұған қоса, дәстүрлі ұлттық өнімдерімізді сыртқы нарыққа белсенді түрде таныту керек.

Сондықтан аграрлық экспорттың нақты жоспарын әзірлеу қажет. Онда логистика, ветеринарлық және фитосанитарлық стандарттар мен ұтымды маркетинг стратегиясы ескерілуі тиіс. Бұл — Ауыл шаруашылығы министрлігінің ғана емес, бірқатар мемлекеттік органның ортақ міндеті. Сондықтан іс-әрекеттерді Үкімет басшылығы деңгейінде үйлестіріп отыру керек.

Үкімет Еуразия аумағындағы сауда-саттықтың әділ жағдайда жасалуын нақты дәлелмен талап етуге міндетті. Ал депутаттар заңнамалық бастамалар арқылы отандық өнім өндірушілердің құқықтарын қорғауға тиіс. Еуразия экономика одағына мүше басқа мемлекеттердің кәсіпорындарымен салыстырғанда, біздің кәсіпкерлеріміздің қажетті мөлшерде мемлекеттік қолдауға ие болмай отырғаны анықталды. Сол себепті олар тиімсіз жағдайларға тап болып, ішкі нарықтың өзінде бәсекелестеріне есе жіберіп жатыр. Бұл жерде сүт өндірушілер туралы сөз болып отыр.

ріміздің қажетті мөлшерде мемлекеттік қолдауға ие болмай отырғаны анықталды. Сол себепті олар тиімсіз жағдайларға тап болып, ішкі нарықтың өзінде бәсекелестеріне есе жіберіп жатыр. Бұл жерде сүт өндірушілер туралы сөз болып отыр.

Жер — стратегиялық ресурс. Оның бар игілігі елді дамытып, халықтың тұрмысын жақсартуға арналуы керек. Мен игерілмей бос жатқан және заңсыз алынған ауыл шаруашылығы жерлерін кері қайтарып, оны қайта бөлу туралы тапсырма бердім. Жер иесіз қалмауға тиіс, жерді тек қана оның қадірін білетін азаматтарға беру керек.

2022 жылдан бері жалпы аумағы 13,5 миллион гектардан астам жер қайтарылды. Бірақ өкімдер соның 6 миллион гектарын ғана жана жер игерушілерге бөліп берген. Иесін тапқан жер өндірістің ошағына, инвестиция көзіне, қайнаған еңбектің ортасына айналуы қажет. Бұл — анық нәрсе. Сондықтан өкімдер қайтарылған жердің бәрін келесі жылдың ортасына дейін тұрақты айналымға енгізуі керек. Бұл шара арқылы жайылым тапшылығы мәселесі де шешілуі тиіс.

Жалпы, жер қатынастарына қатысты заңсыздық пен қағазбастылықты жою қажет. Сол үшін ауыл шаруашылығы жерлерін беру тәсілдерін түбегейлі өзгерту керек. Осыған орай, жерді бөлуге қатысты шешім цифрлық форматта, электронды конкурстар арқылы қабылдануға тиіс. Үкімет жыл соңына дейін заңнамға тиісті өзгертулер ұсынуы қажет.

Бұл салада цифрлық технологияларды кенінен қолдану айрықша маңызды. Қазірдің өзінде космомониторинг және геоталдау жүйесі пайдаланылмай жатқан жерлерді анықтап, оның бәрін қайтаруға септігін

тигізіп жатыр. Жұмысты жалғастыру қажет. Жасанды интеллектіні қолданып, ауыл шаруашылығы жерлеріне спутникпен мониторинг жасаудың тиімділігін арттыру керек. Соның негізінде жердің сапасына, егіннің шығымына, дәнді-дақылдардың жай-күйіне және қай жерге қандай дақыл егілгеніне терең талдау жасалуға тиіс.

Бұл — орман шаруашылығына да қатысты мәселе. Жақында Солтүстік Қазақстан облысында 9 мың гектар орманның иесіз жатқаны анықталды. Бұдан бөлек, жер ресурстарының бірыңғай цифрлық картасын әзірлеу керек. Оған кадастрлық мәліметтерді, инфрақұрылымға және жер қойнауын пайдалануға қатысты апаратың кіріктіру қажет. Қолданбалы ауыл шаруашылығы ғылымын жедел өркендетпейінше, агроөнеркәсіп кешенін ұзақ уақыт бойы қарқынды дамыту мүмкін емес. Бірақ бюджеттен қомақты қаржы бөлініп жатқанына қарамастан, аграрлық ғылымның қайтарымы әлі де төмен болып отыр.

Ғылыми әзірлемелерді коммерцияландыру деңгейі 17 пайыздан аспайды. Ал тиісті оқу орындарын бітірген түлектердің 40 пайызы ғана осы салаға жұмыс істеуге барады. Агроғылым мен «жердегі тіршіліктің» арасында алшақтық бар.

Мен бұған дейін Ұлттық аграрлық ғылыми-білім беру орталығын агротехнология хабы ретінде қайта құру туралы тапсырма бердім. Ауыл шаруашылығы ғылымын дамытудың нақты жоспары қажет. Бұл құжат цифрлық технологияларды қолдануға және осы саланың өнімділігін едәуір арттыруға арналған жоспар болуға тиіс. Ветеринария мен фитопатологияның кенжелеп қалуы агроөнеркәсіп кешенінің бәсекеге қабілетін айтарлықтай шектеп отыр. Осы мәселеге айрықша назар аударған жөн.

Төртінші. Көлік-логистиканы одан әрі дамыту керек.

Еліміз Еуропа мен Азияның арасын жалғап тұрған аса маңызды көпір болып саналатыны кенінен белгілі. Былтыр біздің территориямыз арқылы жүк тасымалдау көлемі 1 миллиард тоннадан асты.

Сонымен бірге еліміздің транзиттік әлеуетін арттыруға әлі де зор мүмкіндік бар. «Солтүстік — Оңтүстік» көлік дәлізі Парсы шығанағы мен Оңтүстік Азия елдерінің нарығына тікелей жол ашады. Ал «Шығыс — Батыс» дәлізі мен Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» жаһандық бастамасы Қазақстанның Еуразиядағы негізгі құрлық жолы ретіндегі рөлін күшейте түседі.

Сондай-ақ біз үшін Транскаспий көлік бағытын дамытудың маңызы арта бастады. Бұл бағыттардың бәрі біртұтас жүйе сияқты жұмыс істеп, елімізге едәуір табыс әкелуі керек. Сондай-ақ инфрақұрылымды жақсартуға жана инвестиция тарту қажет, сапалы жұмыс орындарын ашуға ықпал етуге тиіс. Осы орайда, цифрлық тәсілдерді ауқымды түрде қолданған абзал. Онсыз ешқандай тиімділік болмайды.

Өңірлердің көлік байланысына қатысты мәселемен мықтап айналысу керек. Бұл

себебі «Шығыс — Батыс» бағытының жүк өткізу мүмкіндігін айтарлықтай арттырады. Бірақ мұнымен тоқтап қалуға болмайды. Үкімет «Бакты — Аягөз», «Қызылжар — Мойынты» жобаларын уақытылы жүзеге асыруға тиіс. Себебі аталған жобалар еліміздегі теміржол жүйесінің толық қаңқасын қалыптастырады.

Сондай-ақ негізгі дәліздер аясында автомобиль жолдарын дамытуға баса мән берген жөн. Қазір елімізде 13 мың шақырым автокөлік жолдары салынып, жөнделіп жатыр. Жол салған кезде транзиттік дәліздердің мән-маңызына баса көңіл аударған жөн. «Сексеуіл — Бейнеу» жолының құрылысын тездету керек. Осы жолдың арқасында Қазақстан аумағы арқылы Қытайдан Еуропаға жүк тасымалдау мерзімінің үштен бірі қысқарады.

Сонымен қатар көлік жүйесін басқарудың жана үлгісін жасаған жөн. Себебі мемлекет инвестициясының экономикалық қайтарымы айқын болуы тиіс. Контейнермен жүк тасымалдау ісіне тың серпін беру керек. Әлемде құрлық арқылы тасымалданып жүктың 16 пайыздан астамы контейнермен жіберіледі. Бірақ елімізде оның үлесі әлі де төмен — небәрі 7 пайызға жуық.

Үкімет контейнермен жүк тасымалдау ісін жандандыруға арналған арнайы бағдарлама қабылдауы қажет. Онда мультимедальді бағыттарды дамытатын пәрменді шаралар да қарастырылуға тиіс.

Ішкі тасымалдың көлемін жене бәсекеге қабілетін арттыру үшін көлік саласындағы тариф саясатының тиімді әрі түсінікті болуы айрықша маңызды рөл атқарады. Қазіргі тариф қалыптастыру жүйесінде бірізділік жоқ, ол нарыққа икемделмеген. Үкімет жыл соңына дейін көліктің барлық түрін ескере отырып, бәсекеге қабілетті тариф саясатын әзірлеуге тиіс.

Жүк тасымалдаушылар рәсімдердің көп уақыт алатынын айтып, жиі шағымданады. Олар әр қызметті түрлі цифрлық жүйе арқылы рәсімдеуге мәжбүр. Тіпті, бұрынғыдай қағаз толтырып, өуре-сарсаңға түсіп жатады. Кейбір шекара және кеден бекетінде сапалы интернет жоқ. Бұл да

«ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН: АРҚЫЛЫ ШЕШУ» АТТЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА

Бұл жобалар аймақтардың экономикалық белсенділігін арттыруға ықпал етеді, жана жұмыс орындарын ашуға мүмкіндік береді, сондай-ақ басқа да бірқатар саланың дамуына серпін береді. Сондықтан бұл жұмыс өз жалғасын табады. Жалпы, Торғай аймағының әлеуметтік-экономикалық дамуы Үкіметтің айрықша назарында болуы керек.

Тағы бір маңызды мәселе — әуемен жүк тасымалдау ісіне айрықша назар аудару қажет. Бұл саладағы ахуал жақсарып келе жатыр. Дегенмен оның көлемін арттыра түсуге мол мүмкіндігіміз бар.

Мен бұған дейін әуемен тасымалданатын жүк көлемін екі есе ұлғайту жөнінде тапсырма бердім. Бұған бірінші кезекте, шетелдің ірі инвесторларын тарта отырып Ұлттық жүк тасымалдаушы компания құру арқылы қол жеткізуге болады.

Электронды сауда-саттық пен озық технологиялық өнімдердің саудасы қызып тұрған қазіргі кезде әуемен жүк жеткізу аса жоғары сұранысқа ие әрі табысы көп тасымал түрі саналады. Сондықтан біз әуе хабтарын белсенді түрде дамытып, олардың жаһандық логистика тізбегіне кірігуін қамтамасыз етуге тиіспіз.

Сонымен қатар экспресс-жүк тасымалдау саласын ретке келтіру қажет. Бұл қадам тұтынушылардың мүддесін қорғау үшін керек. Қазір бүкіл әлемде пилотсыз жүк тасымалдайтын арнайы автокөліктер мен дрондар сияқты көлік түрлері дамып жатыр. Үкімет осындай технологиялардың тез арада қолданысқа енгізілуіне барынша жағдай жасауы қажет. Соның ішінде, тиісті құқықтық актілер қабылдауы керек.

Жалпы, мен бұған дейін бірнеше рет айттым: Қазақстан Еуразиядағы көлік хабы болуға тиіс. Бұл — стратегиялық маңызы зор міндет. Бұл жұмысқа осы салада табысқа жеткен үздік мамандар мен кәсіпкерлерді тарту керек. Бірақ негізгі жауапкершілік — Үкіметте. Тапсырманың орындалу барысын жылдың басында Үкіметтің жылдық есебінен кейін арнайы жиналыста қараймыз.

Тағы бір маңызды мәселе, бұл — туризм. Жалпы, бұл салада біраз түйткілді мәселе бар. Шынын айту керек, кәсіби кадрлар тапшы. Осы саладағы бәсекеге қабілетіміз әлі де шамалы.

Мен шілде айында туристік жерлердің барлығын ретке келтіру туралы тапсырма бердім. Бұл жұмыс менің жеке бақылауымда. Жұрт жиі баратын демалыс орындарынан бөлек, болашағы зор басқа да бағыттардың әлеуетін арттыру маңызды. Міндеттердің аражігін ажыратып алған жөн. Жергілікті атқарушы органдар әрдайым туризм инфрақұрылымын жан-жақты дамытуға баса мән беріп, осы жұмысқа жауапты болады.

Ал шетелден туристер тарту мәселесі және отандық туризм саясатын заң тұрғысынан қамтамасыз ету орталық органдардың назарында болады. Осы орайда, Алматы қаласы мен Алматы облысындағы тау туризмі мен тау шаңғысы туризміне арнайы тоқталғым келеді. Қазіргі таңда бұл бағыттағы ең өзекті мәселе — заманауи инфрақұрылым салу. Егер осы міндетті ойдағыдай орындасак, еліміздің курорттары жер жүзіне танылып, Қазақстанның беткеуістар ұлттық бренді болмақ.

Бесінші. Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы мен су инфрақұрылымын жаңғырту — тұрақты дамуың негізгі факторы.

Үкімет пен жергілікті атқарушы биліктің әрекетсіздігі салдарынан еліміздің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы ондаған жыл бойы қараусыз қалып, бірте-бірте оның жай-күйі өте мүшкіл жағдайға түсті.

Қазір бұл ахуалды өзгертіп, инфрақұрылымның тозу деңгейін төмендету үшін тиісті шаралар қабылданып жатыр. Соның ішінде, тарифтерді ырықтандыру, энергетика және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығының инфрақұрылымын басқарудың жана моделін қалыптастыру сияқты шаралар бар.

Мұндай үлгі бойынша тарифтер өскен сайын халыққа сенімді әрі сапалы қызмет көрсетілуге тиіс. Бұл іске «Ақылды қала» құру тұжырымдамасының көмегі тиері сөзсіз, оны еліміздің барлық өңіріне тарату керек. Оған озық халықаралық тәжірибелерді қолданып, білікті басшыларды, соның ішінде шетел мамандарын тарту қажет. Қазіргі жағдайда мемлекет пен бизнес серіктестік орнатпаса, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығын жаңғырту мүмкін емес. Бұл — аксиома.

Кейбір тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы нысандарын әкімдіктердің қарамағында сақтап қалу қажет пе, жоқ па деген мәселені жаңаша зерделеген жөн. Жеке коммуналдық нысандарды мемлекет меншігіне алу — даулы мәселе. Оның бәрі ерте ме, кеш пе, қайтадан жекеге өтеді. Сондықтан мемлекет бұл саланы бақылап, реттеумен айналысуға тиіс. Ал оның инфрақұрылымын жаңғырту және жана технологияларды енгізу — жеке сектордың шаруасы.

Билік құрылымдары негізінен шифрлық тәсілдерді қолдана отырып, инфрақұрылым жобаларының ашықтығын қамтамасыз етуге міндетті. Сонда Үкіметке және әкімдіктерге азаматтардың сенімі нығая түседі.

Коммуналдық шаруашылықты жаңғырту ісі инфрақұрылымдар мен тұрғын-үй қорын энергияны үнемдеуге көшіру шараларымен қатар жүруге тиіс.

Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы саласын үнемшіл болуға ынталандыратын жана экологиялық және санитарлық-гигиеналық ережелер енгізу керек. Табиғи ресурстарды, әсіресе суды үнемдеу мәдениеті келсек, ол жағынан үлкен кемшілік бар екенін мойындауымыз қажет. Яғни,

атқарылатын жұмыс шаш етектен. Бұл — азаматтардың, әсіресе жастардың арасындағы түсіндіру шараларының, тіпті идеология жұмысының жеке бір бағыты.

Біз қазірдің өзінде судың тапшылығын сезініп отырмыз. Ал оны тұтыну мәдениеті төмен. Су мәселесіне кейінірек тоқталамын. Сонғы жылдары қарқынды дамып келе жатқан тұрғын үй құрылысы саласына айрықша назар аударған жөн. Былтыр 19 миллион шаршы метр баспана пайдалануға берілді.

Сонымен бірге құрылыс сапасын арттыру үшін жасанды интеллект технологияларының (Building Information Modeling, BIM) көмегімен ғимараттарды ақпараттық модельдеу әдісін кеңінен қолдану керек.

Үкімет құрылыстың барлық кезеңдерін толық есепке алуды, жоспарлауды, оған мониторинг жүргізуді қамтамасыз ететін ұлттық цифрлық платформаны іске қосу қажет. Ал жана Құрылыс кодексі осы саланың қауіпсіз әрі ашық болуына және тұрақты дамуына жол ашатын берік заңнамалық негізге айналуға тиіс. Құжатты жыл соңына

дейін қабылдау керек. Депутаттардың бұл жұмысқа атсалысуын сұраймын.

Су мәселесін шешу — әлеуметтік тұрақтылықты сақтап, экономиканы дамытудың кепілі. Бұл — ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ететін басты фактордың бірі. Біз соңғы екі жылда осы саланың институционалды негізін қалыптастырдық. Атап айтқанда, Су кодексі қабылданды, арнайы министрлік құрылды. Бұл мекеменің алдында ауқымды міндеттер тұр. Оған үстіртін қарамау керек. Осы жұмыспен жүйелі түрде және жан-жақты айналысу қажет. Осыған орай, кәсіби кадрларды дайындау керек, су дипломатысымен айналысатын мамандарды әзірлеу қажет.

Қазір құзырлы органдарда еліміздегі су ресурстарының қолжетімді көлемі туралы нақты мәлімет жоқ. Кейбір каналдағы судың 50-60 пайызы далаға кетуде. Суды есепке алу технологиясы өбден ескірген. Суды бөліп тарататын орындарда қазіргі заманға сай құрылғылар жоқ.

Шын мәнінде, су — стратегиялық маңызы бар ресурс, суысз өмір жоқ. Сондықтан бұл сала ұлттық шифрлық жаңғыру жұмысындағы басты бағыттың бірі болуға тиіс. Су ресурстарының бірінғай шифрлық

платформасын жасау керек. Платформада жасанды интеллект негізінде жерүсті және жерасты сулары туралы мәлімет жинақталады. Жоба іске қосылғанда гидрогеология мониторингі, яғни бақылау жұмысына қатысты мәселе толық шешімін табады.

Осы жұмыс Ұлттық су теңгерімін (баланс) қалыптастыру ісімен қатар жүргізілуге тиіс. Бұл — ұзақ мерзімге арналған су саясатын жоспарлаудың аса маңызды тәсілі. Онсыз бұл салаға тиісті бақылау орнатып, инвестиция тарту мүмкін емес. Су үнемдейтін технологияны енгізу жұмысы баяу жүруде, нақты нәтиже әлі жоқ. Бұл жұмысқа белгілі шетелдік компанияларды тартқан жөн. Сондай-ақ Қытайда жасалған әлемдегі ең озық технологияларды сатып алуға болады. Сутапшылығына байланысты киындық болуы мүмкін екені алдын ала ескертіліп жатады. Соған қарамастан дикандар суды көп қажет ететін дақыл егуді азайтар емес. Тіпті, егін суаруға қажетті суды еш рұқсатсыз, шартсыз бұрып алатын жайттар жиі кездеседі. Тағы бір келеніс жағдай, бұл — «қара нарықтағы» суды заңсыз сату ы сатып алу. Құқық қорғау мекемелері бұл мәселемен айналысуы қажет.

Алайда Аралға қатысты жақсы мысал бар. Әрине, теңіздің тартылуы Қазақстан үшін үлкен қасірет болды. Бірақ одан ко-

рытынды жасалып, теңізді қалпына келтіру үшін жүйелі жұмыс жүргізіліп жатыр. Бұл кешенді жұмыс 20 жылдан астам уақыт бойы үздіксіз жалғасуда. Соның арқасында Солтүстік Аралды сақтап қалдық. Оның айдыны 36 пайызға ұлғайып, су көлемі екі есе өсті. Су құрамындағы тұздың мөлшері екі есе азайды. Бірақ Аралды толтыру жұмыстары қарқынды жалғаса беруге тиіс.

Каспий теңізінің тартылып бара жатқаны жұртты алаңдатып отыр. Тиісті шара қолданбасак, бұл аса үлкен экологиялық апатқа айналуы мүмкін. Сол себепті мен жақында Қытайда өткен Шанхай ынтымақтастық ұйымының кеңейтілген отырысында осы маңызды мәселеге арнайы тоқталдым, Ұйым аясында Су мәселелері жөніндегі орталық құру туралы ұсыныс айттым.

Каспий теңізі — бір елдің ғана емес, бүкіл аймақтың тағдырына қатысы бар мәселе. Сондықтан жұмылып әрекет ету қажет. Үкімет Каспийдің су ресурстарын сақтау туралы мемлекетаралық бағдарлама әзірлеуді қолға алуы керек. Оны серіктес мемлекеттермен келісу қажет. Бүгін біз су

тің дамуына кедергі келтіріп отыр. Заңнаманы түгел тексеріп, зерделеп шыққан жөн.

Жасанды интеллект технологиясы мұны жылдам әрі тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің жанынан Интеллект арқылы реттеу орталығы құрылады. Бұл орталық заңнаманы ретке келтірумен, түсінікті әрі тиімді ұсыныстар әзірлеумен айналысады. Занды құрделендіре бермеу керек. Қайта оны кәсіпкерлердің қажетіне қарай бейімдеп, министрлер мен әкімдердің нақты нәтиже үшін жеке жауапкершілігін күшейткен жөн.

Мемлекеттік органдар бизнес өкілдеріне ескерту жасаудың орнына әлі күнге дейін тым қатан әкімшілік шешімдер қабылдайды деген мәлімет маған да жетіп жатады. Мұндай келенсіздікке жол беруге болмайды. Міндетті талаптар тізімі бизнесті шектен тыс тексерістерден қорғайтын маңызды құралдың бірі болуға тиіс. Қолданыстағы нормалардың Кәсіпкерлік кодекске сәйкестігін қосымша тексеріп, тізімді тезірек қолданысқа енгізу қажет.

Біз азаматтарға көрсетілетін мемлекеттік қызметтерді шифрландыру ісінде зор жетістікке жеттік. Бірақ бюрократиялық рәсімдер әлі күнге дейін бизнеске кедергі болып отыр. Шифрландыру ісінің мақсаты әлі орындалған жоқ. Бұл ахуалды шұғыл түзеу керек. Ең алдымен, салықтық әкімшілендіруге назар аудару қажет.

Мемлекеттік кірістер комитеті шифрландыру үдерісі бойынша мемлекеттік органдар арасында көш бастауға тиіс. Бұл мекеме жасанды интеллекттің және басқа да озық технологияның әлеуетін салық төлеушілердің мүддесіне сай тиімді қолдануы керек. Осы жүйелі қадамның бәрі мемлекет пен бизнестің арасындағы қарым-қатынастың мүлдем жана, сервистік үлгісін жасауға арналған.

Жана Салық кодексі қазіргі нормалар мен рәсімдерді өзгертумен шектелмеуі керек. Бұл құжат салық төлеушілердің ашықтық пен адалдыққа негізделген жана таным-түсінігі мен болмысын қалыптастыруға тиіс. Мемлекет адал жұмыс істейтін салық төлеушілердің мүддесін қорғайды. Олардың адал еңбегінен түскен салықты елімізді дамытуға жұмсайды.

Салықтан түскен әр теңге халықтың игілігіне жұмсалуға тиіс. Бұл — азаматтарға сапалы мемлекеттік қызмет көрсетіліп, инфрақұрылым салынып, мемлекеттік қолдау шаралары ұсынылуы қажет деген сөз.

Даму институттары кәсіпкерлердің белсенділігін арттыру ісінде айрықша рөл атқаруға тиіс. Бірақ олардың жұмысында біраз кемшілік бар. Даму институттарының қызметін өзгертетін кез келді. Шын мәнінде, бұл құрылымдар нақты бір салаға бағытталған, терен талдау жасауға қабілетті және инвестиция салуға құқылы толыққанды даму институты ретінде жұмыс істеуге тиіс.

Тағы бір өте маңызды мәселе. Мемлекеттің экономикадағы үлесін азайту көп жылдан бері өзекті міндет болып келеді. Мемлекеттік ұйымдар мен компаниялар негізсіз көбейіп, жеке кәсіпорындардың толыққанды дамуына мүмкіндік бермей отыр.

Елімізде мемлекеттің үлесі бар ұйымдар саны 25 мыңға жуықтайды. Көпшілігінің қызметі мен құрылымы сын көтермейді, қисыңға да келмейді. Қазір коммерциялық емес міндеттерді орындау үшін коммерциялық әдіс-тәсілдер кеңінен қолданылып жүр. Соның салдарынан, түрлі шығындар артып, корпоративті органдар көбейіп кетті. Нақты нәтижеге назар аударылмайды. Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігіне Үкіметпен бірлесіп, мемлекеттік секторды реформалау туралы нақты ұсыныстар әзірлеуді тапсырамын, қажет болса, арнайы Жарлық шығарамын.

Бұдан бөлек, Үкімет Мемлекеттік мүлік туралы заңды жаңартуға тиіс. Занда мемлекеттің экономикаға қатысу шегі нақты айқындалуы керек. Сондай-ақ басқару ісіне қатысты құқықтық талаптар көрсетілуі қажет.

Жетінші. Экономиканы жан-жақты жаңғырту жұмыстары адам капиталын дамытуға қатысты жана міндеттер жүктейді. Бұл жерде білім беру саласы айрықша рөл атқарады. «Келешек мектептері» ұлттық жобасы аясында жоспарланған 217 мектептің 150-і қазірдің өзінде жұмыс істеп тұр. Қалған мектептердің құрылысы алдағы үш ай ішінде аяқталуға тиіс.

Шифрлық технологиялар жаһандық еңбек нарығын жылдам өзгертіп жатыр. Әлемде жасанды интеллектімен жұмыс істеудің қыр-сырын білетін мамандарға деген сұраныс жыл өткен сайын артып келеді. Жұмыс үдерістерінің елеуір бөлігі шифрлық технологияларды енгізу арқылы автоматтан-

дырылатыны анық. Сол себепті менің тапсырмаммен 100 мыңға жуық студентті технологиялық жобаларға тартуды көздейтін Al-Sana бағдарламасы жүзеге асырыла бастады. Алайда жасанды интеллектімен жұмыс істеу күзиретін қалыптастыру әлдеқайда ерте жастан, яғни мектеп қабырғасынан қолға алынуға тиіс. Осыған орай, бірқатар бастаманы жүзеге асырған жөн. Ең алдымен, мектеп оқушыларына арналған жасанды интеллект негіздері туралы бағдарлама және оқу материалдарын әзірлеу қажет.

Ұстаздардың жасанды интеллект технологиясын меңгеру дағдысын да қалыптастыру керек болады. Қашықтан оқыту тәсілі және жасанды интеллект технологиясы негізінде «Qazaq Digital Mektebi» атты шағын жинақты мектеп үлгісін әзірлеуіміз қажет. Мұндай платформа ауылдағы оқушыларды сапалы оқу тәсілдерімен қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Елордада балаларды дамыту орталықтарын жеке қаражат тарту арқылы салу тәжірибесі бар. Көптеген кәсіпкер дәл осы мәселе бойынша көмек көрсетуге әзір екенін білдіріп жатыр. Әкімдер осындай жобаларды жүзеге асыруға кәсіпкерлерді белсенді түрде жұмылдыруы керек.

Еліміз білім экономикасына көшіп жатыр. Сондықтан ғылым, білім және инновация саласын басқару тәсілдерін өзара байланыстыру өте маңызды.

Ғылым саласында әлі де мемлекеттің үлесі басым. Бірақ бюджет қаржысының қайтарымы әлі де шамалы болып тұр. Жана патенттер, технологиялар мен өндірістер сияқты көзге көрінетін нақты нәтиже жеткілікті емес. Инновациялық саясатты Ғылым және жоғары білім министрлігінің құзырына берген жөн.

Министрлік және Ғылым академиясы бірлесіп, ғылыми институттар мен жоғары оқу орындарын үйлестіру ісімен белсенді түрде айналысуы керек. Жасанды интеллектіні кеңінен қолданатын университеттерге көбірек дербестік беруге болады. Сонымен қатар Үкімет дарынды зерттеушілерді қолдау үшін қосымша шаралар қабылдауға тиіс. Білікті мамандарымызды елге қайтарудың тиімді тәсілдерін ойластырып, қолданысқа енгізу керек. Кадр тапшылығын жою үшін көші-қон саясатын да қайта қараған жөн.

Шетелден елімізді дамытуға үлес қоса алатын мықты мамандарды ұлттына қарай тарту — өте маңызды міндет. Олардың Қазақстанда қалуына жағдай жасау керек. Себебі бізге білікті мамандар өте қажет. Әсіресе, техникалық мамандықтарды меңгерген өз ісінің нағыз шеберлері керек. Қазіргі тілмен айтсак, «сапасы жоғары адами ресурстар» қажет. Өйткені білікті, саналы адамдар — ұлттық экономиканың арқауы, ел болашағының кепілі.

Елімізге кәсіби даярлығы жоғары, білікті жұмысшылар өте қажет, бұл — анық нәрсе. Сондықтан мен 2025 жылды «Жұмысшы мамандықтары жылы» деп жарияладым. Қазір елімізде мыңдаған жұмыс орны бос тұр. Түрлі салада, тіпті жалақысы елеуір жоғары жұмыс орындары бар. Бұл орындарды шетелден келіп жатқан адамдар толтыруда.

Жыл сайын мыңдаған инженер, құрылысшы және ауыл шаруашылығы маманы оқуын бітіріп шығады. Оларға білім беру үшін мемлекет қомақты қаражат бөліп жатыр. Алайда көбі мамандығы бойынша жұмыс істемейді. Олар арнайы білімді қажет етпейтін, тез

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ «ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН: ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ ОНЫ ТҮБЕГЕЙЛІ ЦИФРЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР АРҚЫЛЫ ШЕШУ» АТТЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА

(Басы 1-2-3-беттерде)

Мұндай ахуал күрделі мәселелер туын-
дауына әкеп соқтырады. Қалада әлеумет-
тік тұрғыдан осал топтағы жандардың
саны бірнеше есе артқан, әлеуметтік
қолдауға арналған шығындар да бюджет
кірісінен жылдамырақ өсіп жатыр. Ал
әлеуметтік міндеттемелердің үлесі тым
артып барады.

Мектеп инфрақұрылымы қазірдің
өзінде шамадан тыс жұмыс істеп, шатқаяқ-
тап тұр. Жыл сайын 15 мектепке дейін салу
қажеттігі туындап жатыр. Емханалардың
жүктемесі өте көп, онда орын тапшы. Со-
ның салдарынан, әкімдік қаланың қарқын-
ды дамуына жағдай жасаудың орнына
әлеуметтік шығындарға қыруар қаржы
жұмсауға мәжбүр. Оның қала бюджетіндегі
үлесі қазірдің өзінде 60 пайызға жеткен.
Бұл ахуалды түзеу үшін түбегейлі шаралар
қабылдау қажет.

Жұрттың өңірлерден ел астанасына не
себепті тоқтаусыз көшіп жатқанына мұ-
қият жалдау жүргізіп, әлеуметтік және
экономикалық тұрғыдан тартымды басқа
да орталықтар құруға арналған кешенді
шаралар қабылдау керек.

«Жүргенге жөргем ілінеді» деген қағи-
датты енгізіп, өңірлердің әлеуметтік мін-
деттемелерін қаржыландыру мәселесін
қайта қараған жөн. Сонымен қатар аймақ-
тардағы әлеуметтік тұрғыдан осал топтағы
азаматтарға бөлінетін әлеуметтік төлем-
дерді біріздендіру керек.

Мемлекеттің көз алдындағыдан басқа-
ны көрмей, бөріне көне беретін әлеуметтік
саясаты жүзден астам түрлі жеңілдіктің
пайда болуына әкеп соқтырды. Осы «жеңіл-
діктерді әлперемін» деп «көмек қолын»
созатын жолшыстар да көбейді.

Біз әлі күнге дейін бұрынғы КСРО аумағындағы және одан тыс басқа да аймақтардағы қажықтыстарға қатысқан азаматтарға арнайы төлемдер жасап, медициналық қызмет көрсетіп келеміз. КСРО-ның ыдырағанына 35 жыл болса да, ардагерлеріміз барған сайын «жасарып», көбейіп барады.

Мемлекет өзінің негізгі міндеттерін орындаудан бас тартпайды. Бірақ әлеуметтік жеңілдіктерді қолдан көбейту — елді дамытуға, яғни мектеп, аурухана, көлік инфрақұрылымдарын және басқа да нысандар салуға жұмсалуды қажет қыруар қаражатты желге шашу деген сөз.

Кезінде біздегі «әлеуметтік саланың жанажырлары» толық емес отбасы деген жеңілдікке мұқтаж адамдар санатын ойлап тапқан еді. Соның салдарынан, ажырасқан отбасылар саны күрт өсіп, біз бір кезде бұл көрсеткіш бойынша әлемде «көш бастаған» елдердің қатарына қосылдық. Мұндай мысалдар аз емес. Осылайша, біз өзіміз жалқаулық пен масылдыққа жол беріп отырмыз. Отбасы мүшелерінің барлығы дерлік нысаналы әлеуметтік көмек пен жәрдемақы алатын болса, жұмыс істеудің не қажеті бар?

Турасын айтсақ, әлеуметтік салада онтайлы шешім қабылдаудың орнына, Үкімет кемінде 15 жыл бойы әлеуметтік масылдық пен әлеуметтік алаяқтыққа жол беріп келді. Елдегі демографиялық үрдістерді егжей-тегжейлі зерделеп, ұзақ жылға арналған шешімдер қабылдау айрықша маңызды. Алайда осы салада мәліметтерді тиісті деңгейде есепке алып, талдау жасау қолға қойылмаған. Бұл жағдай еңбек нарығының сұранысын болжау, инфрақұрылымды дамыту жұмысын жоспарлау және басқа да міндеттерді орындау жолында қиындық туғызады.

Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің базасында ауқымды деректер мен жасанды интеллект технологиялары енгізілген Демографиялық үдерістерді талдау және болжау орталығын құру керек. Демография және еңбек нарығындағы үрдістер зейнетақы жүйесіне қатысты ұстанымдарды қайта қарауды қажет етеді.

Азаматтардың, әсіресе өз-өзін жұмыспен қамтып отырған адамдардың зейнетақы жинағы аз екені байқалады. Үкімет Ұлттық банкпен, сондай-ақ Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігімен бірлесі отырып зейнетақы жүйесінің қаржылық тұрақтылығын нығайту, зейнетақы төлемдерінің ұзақ уақыт бойы теңгерімді және лайықты деңгейде болуын қамтамасыз ету шараларын ойластыру керек.

Азаматтардың қаржылық сауаттылығын арттыру мәселесі әлі де өзекті. Осы ретте, «AMANAT» партиясы ұсынған «Қарызысыз қоғам» жобасын жүзеге асыруды жалғастыру керек. Былтырдың өзінде осы жоба аясында 845 мың адам сауатын жетілдіріп, жангерлік кеңес алды. Түпкі мақсат — халықтың мойнындағы қарызын азайту ғана емес, азаматтардың табысы тұрақты болуын қамтамасыз ету.

Мемлекет денсаулық сақтау жүйесін дамыту үшін жүйелі шаралар қабылдап жатыр. Елімізде медицина нысандары біртіндеп жаңғыртылуда. Ауылдағы фельдшерлік-акушерлік пункттерден бастап мамандандырылған ауруханаларға дейін жанартылып жатыр.

«Ауылда денсаулық сақтауды жаңғырту» ұлттық жобасы аясында 540 нысан салынды, осы жылдың соңына дейін тағы 115 нысан пайдалануға берілмек. Ал қалалық жерлерде денсаулық сақтау саласына қатысты бірқатар ірі нысан іске қосылды. Мысалы, Астанада онкология орталығы, Алматыда жұқпалы аурулардың ғылыми орталығы ашылды.

Осы ретте, бұған дейін түрлі аймақта бой көтерген көпбейінді ауруханаларды бюрократиялық шығаралға салмай, пайдалануға беру қажет. Сондай-ақ мұндай жана нысандар салуды жалғастыра берген

жөн. Бұл жұмысқа мемлекеттік-жекеменшік серіктестік механизмдері аясында жеке инвестицияны да тарту керек. Сонда азаматтар Астанаға көше бермейді.

Басқа да бағыттар бойынша жұмыстарды жандандыру керек. Соның ішінде, фармацевтика өнеркәсібін дамытуға баса мән берген жөн. Өзімізде жасалатын дәрі-дәрмектің түрі мен санын көбейту — стратегиялық міндет. Бұған, әсіресе пандемия кезінде әбден көзіміз жетті.

Денсаулық сақтау жүйесінің қаржылық тұрақтылығына және медициналық қызметтерге мониторинг жүргізу ісінің тиімділігіне қатысты мәселелер бар. Бюджет қаржысы шектеулі кезде Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры іс жүзінде бюджетті реттеуші рөлін атқарып отыр. Қор дайын өнім жеткізетін кәсіпорындарға бақылауды күшейткеннің арқасында шығынды көбейтіп ұстап тұр.

Үкімет жасанды интеллект технологиясын қолданып, медициналық қызметтердің сапасына және көлеміне мониторинг жүргізетін жаңа жүйе қалыптастыруға тиіс. Елімізде дәрігердің мәртебесін көтеріп, әлеуметтік жағдайын жақсарту үшін нақты шаралар қабылданып жатыр. Бұл жұмыс өз жалғасын табады.

Халықтың өмірі мен денсаулығына тікелей әсер ететін тағы бір түйіктік, бұл — жол қауіпсіздігі. Мен былтырғы Жолдауда бұған арнайы тоқталдым. Әрине, біраз шаруа жасалып жатыр. Соған қарамастан, көлік апаттары азаймай тұр. Жыл басынан бері 22 мыңнан астам жол-көлік оқиғасы тіркелген. Шын мәнінде, көп нәрсе көлік жүргізушілерінің өзіне байланысты, себебі жол ережесін бұзатындар аз емес. Жылдамдықты асырмау, жол ережесін бұзбау — ең басты және маңызды талап. Әрбір адам өз өміріне және айналасындағы адамдардың қауіпсіздігіне жауапты екенін сезінуге тиіс. Көлік жүргізу мәдениетін бүкіл қоғам болып қалыптастыру қажет.

Сондай-ақ электросеті моқаттарға назар аударған жөн. Бұл тақырып қоғамда қызу талқыланып жатыр. Екі жыл бұрын жаяу жүргіншілер жолаымен жүруге шектеу қоятын заңнамалық өзгерістер енгізілді. Бірақ қоғамдық орындардағы ахуал өзгере қойған жоқ, әлі де азаматтарға қауіп-қатер төніп тұр. Қазір бұл саланы реттейтін заңға түзетулер әзірленді. Оны көп сөзбай қабылдау керек. Әрбір азаматтың, әрбір баланың өмірі қымбат. Бұл мәселеде ұсақтық деген болмайды. Түптеп келгенде, мұның әрқайсысы — Қауіпсіз Қазақстанды құру жолындағы маңызды қадамдар.

Келесі мәселе. Бұл — жасанды интеллект дәуіріндегі мәдениет пен өнердің дамуы. Осы салаға бұрынғыдай айрықша мән береміз, тиісті инфрақұрылымды саламыз және қажет болса жөндеуден өткізіп, қалпына келтіреміз.

Өнер адамдары еліміздің мәдениетін, салт-дәстүрін шетелге паш етіп жатыр. Бұл — құрметке лайық жұмыс. Сондықтан мәдениет қайраткерлеріне қажетті қолдауды көрсетеміз. Бірақ олар жаңа заманның талабына бейімделіп жұмыс істеуі керек. Баршанызға мәлім, мен бұқаралық спортты дамытуға баса мән беремін. Аймақтарда спорт нысандары бой көтеріп жатыр. Үйірмелер балаларға қолжетімді бола бастады. Ерекше қажеттілігі бар азаматтарға және егде адамдарға арналған спорт клубтары ашылып жатыр. Сондай-ақ кәсіби спорт саласында оң өзгерістер болып жатыр.

Мен бұған дейін шетелден келген спортшыларға бюджеттен қаржы бөледі шектеу туралы тапсырма бердім. Депутаттар бұл бастаманы қолдап, арнайы заң қабылдады. Бірақ мұнымен шектеліп қалуға болмайды, алға қарай жүріміз керек. Футбол клубтарын жекешелендіруге қатысты жұмысты тездету керек. Қазір еліміздің төрт футбол клубына белгілі кәсіпкерлеріміз не болды, яғни клубтар жекеменшікке өтіп жатыр. Сол үшін оларға ризашылығымыз білдіремін.

Дегенмен футболды коммерциализи-
дыру ісін жалғастыра беру керек. Мұндай қадамсыз Қазақстанда футбол дамымай-
тынын әлемдік тәжірибеден көріп отыр-
мыз. Қазіргі заманда кәсіби спортты қо-
мақты табыс әкелетін бизнес-индустрия
ретінде қарастыған жөн.

Мен жариялаған міндеттер Қазақстан-
ның одан әрі қарқынды дамуы үшін ай-
рықша маңызды. Олар елімізді цифрлық

жаңғырту ісімен тығыз сабақтасып жатыр. Жасанды интеллектіні жаппай енгізу және жаппай цифрландыру еліміздің барлық саладағы әлеуетін еселеп арттырады. Біздің стратегиялық бағдарымыздың ең басты қыры осы болуға тиіс.

Әрине, елімізде суперкомпьютердің іске қосылуы — зор жетістік. Бірақ мұны Үкіметте, бүкіл қоғам да Қазақстанды, шын мәнінде, цифрлық мемлекетке айналдыратын жан-жақты және қарқынды жұмыстың бастауы ретінде қабылдауға тиіс.

Осы міндетті тиімді орындау үшін Үкімет цифрландыру ісі мен жасанды интеллекттің дамытуға арналған «Digital Qazaqstan» атты біртұтас тұжырымдамалық құжат әзірлейді. Онда бастамалар мен жобалардың бәрі жалпыұлттық стратегия аясында біріктірілетін болады. Түптеп келгенде, еліміздің түбегейлі цифрлық жаңғыруын халықтың тұрмыс сапасын жақсартуға бастайтын жол дей аламыз.

Мемлекет әр азаматтың лайықты табыс тауып, сапалы әлеуметтік қызмет алып, ертенгі күніне сенімді болуы үшін барынша жағдай жасай береді. Себебі қолға алынған барлық реформа бір ғана мақсатты көздейді. Бұл — халықтың әл-ауқатын арттыру және елдің жан-жақты өрлеуін қамтамасыз ету. Еліміздің халықаралық беделін арттыру жолындағы күш-жігеріміздің түпкі мәніде — осы.

Цифрландыру және жасанды интеллект дәуірінде мемлекетіміздің ұлттық страте-
гиялық мүддесіне сай келетін теңгерімді әрі сындарлы сыртқы саясаты әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан орнықты дамуымызға зор ықпал етеді деп сенемін.

Көптеген мемлекет Қазақстанмен достық қатынас орнатып, тиімді ынтымақтас-
тықты нығайтуға ұмтылады. Мұның өзі, бірінші кезекте, еліміздің халықаралық аренадағы абырой-беделі жоғары екенін және өзгелер бізбен санасатынын көрсетеді. Біз маңызды халықаралық проблема-
ларды шешуге өз үлесімізді қосып келеміз. Қазақстанмен қарым-қатынас орнатуға мүдделі алыс-жақын елдердің бәрiмен ын-
тымақтастығымызды бағалаймыз. Жақын-
да мен Қытайға ресми сапармен бардым. Онда мәңгі стратегиялық серіктестік рухында дамып келе жатқан екіжақты қарым-қатынастың барлық мәселелері бойынша табысты келіссөздер өтті.

Менің Түркияға және Қырғызстанға сапарларым да сәтті болды. Осы жылдың соңына қарай мен Ресейге және Өзбек-
станға барамын. Астанада Әзербайжан, Армения, Түрікменстан башыларын қарсы алуға дайындалып жатырмыз. Сондай-
ақ Азияның, Еуропаның, Африканың бірқатар мемлекет башыларымен кездесіп, келіссөз жүргізу жоспарланған.

Қазақстан-Америка сұхбаттастығы да белсенді жалғасып келеді. Еуропа одағымен сан салалы байланыстарымызды күшейтіп жатырмыз. Биыл айтулы даталарға толы жыл болды. Ең бастысы, Екінші дүниежүзілік соғыстың аяқталғанына 80 жыл толды.

Мәскеуде және Бейжіңде өткен салтанатты іс-шаралар адамзат тарихындағы ең сұрапыл соғыстың ондаған миллион құрбаны әлем халқының жадында мәңгі қала-
тынын аңғартты. Сондай-ақ бәрімізді сол бір қанды қырғынға қайта баға беруден және жана дүниежүзілік соғыс бастауға ұмтылудан аулақ болуға шақырды.

Барлық ел өсіп-өркендеу үшін бейбіт-
шілікті сақтап, ортақ мәмілеге келе білуі керек. «Мың шыж-быждан бір сіз-біз артық». Сол себепті Қазақстан Аляскада өткен Ресей-АҚШ саммитінің нәтижесіне, сондай-ақ Вашингтонда Президент Трамптың араағайындығымен Әзербайжан мен Арменияның бейбітшілік туралы деклара-
цияға қол қойғанына қолдау білдірді.

Екінші айтулы дата — Екінші дүние-
жүзілік соғыстың басты институционалдық қорытындысы саналатын Біріккен Ұлттар Ұйымының 80 жылдығы.

Біріккен Ұлттар Ұйымына әлі күнге дейін еш балама жоқ. Қазақстан оны көкей-
кесті халықаралық мәселенің бәрін әділ шешу жолындағы негізгі келіссөз аланы болып қала беруге тиіс деп санайды. Дегенмен Біріккен Ұлттар Ұйымын, әсіресе оның ең басты органы — Қауіпсіздік Кеңесін реформалайтын кез келді.

Мен жақында Нью-Йорк қаласында Біріккен Ұлттар Ұйымы Бас Ассамблеясының мерейтойлық сессиясында сөз сөй-
леймін. Басқосуда халықаралық ахуалға,

соның ішінде Біріккен Ұлттар Ұйымын реформалауға қатысты Қазақстанның көз-
қарасын білдірмекпін.

Қалірілі отандастар!
«Зан және төртіп» — мемлекетіміздің мызғымас тұғыры.

Қоғамда осы қағиданы түбегейлі орнықтыру үшін барлық құзырлы органдар арасында ортақ көзқарас пен ортақ ұстаным болуға тиіс. Бұл — ең алдымен, ешқандай құқықбұзушылыққа жол бермеу қағидасы, яғни кез келген заңсыздыққа қарсы тұру деген ұстаным. Сондықтан мемлекеттік органдардың осы бағыттағы жұмысын барынша қолдау қажет. Сонда ғана елімізде құқық бұзушылыққа, озбырлық пен зорлық-зомбылыққа қарсы сана-
сезім қалыптасады, қоғамға жат кез келген әрекетке төзбеушілік пайда болады.

Ашығын айтуымыз керек, қазіргі таңда адамдарда дерексі сөйлеп, бір-біріне ереге-
сіп, жаға жығысатын әдет бар. Осындай келенсіз оқиғаларды, әсіресе, қоғамдық орындарда, жол бойында жиі көруге болады. Өкінішке қарай, солардың ішінде айқай-шу шығаратын, балағат сөздер айтып, қоғамдық тәртіпті бұзатын әйелдер де бар. Бұл — мәдениетті, өркениетті қоғамға жараспайтын қылық, еліміздің халықаралық қоғамдастықтағы беделіне зиян келтіретін құбылыс.

Озық ойлы ұлт болу үшін мұндай жағымсыз әдеттен түбегейлі арылуымыз керек. Ұлы Абай «Бірінді қазақ, бірін дос, көрмесен істің бәрі бос» деп бекер айтпаған. Мәдениет пен әдеп, тәрбие мен тәлім әрбір азаматтың, әрбір отбасының өзінен басталуы қажет.

Қазіргі бұлыңғар заманда ең басты міндет — еліміздің егемендігін, жеріміздің тұтастығын нығайту. Ол үшін бірлігіміз бекем болуы керек. Халқымыз тату болса, ішкі ахуал тұрақты болса, біз барлық қиындықты жеңеміз. Кез келген кедергіден өтеміз. Сондықтан жұртымызды ел тыныштығын бағалай білуге, сақтай білуге шақырамын.

Әрбір азамат мемлекетшіл, отаншыл болуы керек. Бүгінде патриотизм деген сөздің сипаты, мазмұны өзгеріп жатыр. Бұрын бұл ұғым негізінен дәстүрлі құндылықтармен өлшенетін, тіл, мәдениет, руханият мәселесі ұлттық мүдденің өзегі ретінде саналатын. Әрине, бұл дұрыс, әрқайсысы ұлт болмысының арқауы. Оны бізден ешкім тартып алмайды, оған аландауға еш негіз жоқ.

Қазіргі көкірегі ояу жас ұрпақ отаншылдық деген сөзді басқаша қабылдайды. Жастардың басым көпшілігі әсіредіңшілдікті, әсіреушілдікті қолдайды. Олар үшін патриотизмнің басты көрсеткіші — жасампаздық пен жанашылдық.

Жастар «Елді сүю дегеніміз — халыққа пайдасы тиетін жаналық ашу, жана іс бастау» деп түсінеді. Олар Қазақстанды дамыған, көркейген мемлекет ретінде көргісі келеді. Заманауи технологияларды меңгеріп, халқымызды озық ойлы ұлттардың қатарына қосуға талпынады.

Өскелен ұрпақтың бойындағы патриотизм — болашаққа деген шынайы ұмтылыс. Бұл — қоғам санасында болып жатқан өзгерістің айқын көрінісі. Мен мұны толығымен қолдаймын. Жастардың күш-жігеріне

САЯСАТ

9 ҚЫРКҮЙЕК 2025 | СЕЙСЕНБІ

Мәулен ӘШІМБАЕВ,
Парламент Сенатының Төрағасы:

DIGITAL QAZAQSTAN: АУҚЫМДЫ ЦИФРЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР БАҒДАРЫ

Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев «Жасанды интеллект дәуіріндегі Қазақстан: өзекті мәселелер және оны түбегейлі цифрлық өзгерістер арқылы шешу» атты Қазақстан халқына Жолдауын жариялады. Бұл бағдарламалық құжат ел дамуының стратегиялық бағдарын айқындап, мемлекеттік саясаттың алдағы жылдардағы маңызды бағыттарын белгілеп берді.

Жолдауда цифрлық күн тәртібін ілгерілетуге айрықша мән берілді. Мемлекет басшысы жасанды интеллекттің кеңінен енгізу және ауқымды цифрландыру еліміздің стратегиялық бағдарының негізгі тетігі болуы керек екенін айтты. Шын мәнінде, мұндай қадам Қазақстанның барлық сектордағы әлеуетін айтарлықтай арттырып, экономика мен әлеуметтік саланы сапалы жаңа деңгейге шығаруға жол ашады.

Президентіміз түбегейлі цифрлық өзгерістердің түпкі мақсаты — азаматтардың әл-ауқатын арттыру, олардың өмір сүру сапасын жақсарту және елдің бәсекеге қабілеттілігін нығайту екенін ерекше атап өтті. Осыған байланысты Қазақстанды толыққанды цифрлық держава ретінде қалыптастыру таяу жылдардағы басым міндеттердің бірі болып белгіленіп отыр. Сол арқылы жаңа технологиялар экономикалық жаңғырту мен әлеуметтік тұрақтылықтың негізіне айналады.

Көздеген мақсатқа қол жеткізу үшін цифрлық дамудың негізгі бағыттарын, соның ішінде жасанды интеллект, платформалық экономика, үлкен дерекқорларды пайдалану және басқа да салаларды айқындайтын Цифрлық кодексті тезірек қабылдау аса маңызды. Депутаттар бұл жұмыспен осы сессия барысында белсенді айналысатынын атап өткен жөн. Сонымен қатар Президентіміз барлық цифрлық бастамаларды жалпыұлттық бағдарламаға біріктіретін Digital Qazaqstan бірыңғай стратегиясын әзірлеуді тапсырды.

Жолдауда инвестициялық саясатқа да ерекше назар аударылды. Мемлекет басшысы Үкіметке шетелдік капиталды тарту тетіктерінің тиімділігін қайта қарауды және арттыруды, сондай-ақ өңдеу өнеркәсібі мен жоғары технологиялық салаларға баса мән бере отырып, жаңа инвестициялық кезеңді бастауды міндет етіп жүктелді.

Белгіленген басымдықтардың қатарында бәсекелестікті күшейтетін, экономика, қаржы жүйесіндегі технологияларды дамытуға және цифрлық активтер айналымын либерализациялауға ықпал ететін Банктер туралы заң қабылдау бастамасы да бар.

Сенаторлар осы сессияда жұмыс істейтін маңызды құжаттардың тағы бірі — Alatau City-дің арнайы құқықтық мәртебесін бекітетін заң. Жаңа қала технологиялық өрлеудің және Қазақстанның келешектегі келбетінің жарқын көрінісіне айналуға тиіс.

Мемлекет басшысы ауыл шаруашылығын дамыту саласына да ерекше назар аударды. Парламентке ЕАЭО аясында отандық өнім өндірушілерді қорғауды заңмен қамтамасыз етуге қатысты нақты міндет жүктелді. Бұл қазақстандық кәсіпкерлердің жағдайын құқықтық тұрғыдан күшейтуге және аграрлық саланың экспорттық әлеуетін нығайтуға мүмкіндік береді.

Сондай-ақ Президентіміз жер ресурстарын басқарудың ашықтығы мен тиімділігін қамтамасыз ете отырып, кадастрлық мәліметтерді, инфрақұрылымға және жер қойнауын пайдалануға қатысты ақпаратты біріктіретін жер ресурстарының бірыңғай цифрлық картасын құруды тапсырды.

Көлік-логистикалық саланың дамуы да цифрландырумен тікелей байланысты екені анық. Осыған орай Мемлекет басшысы транзит үшін жаһандық бәсеке күшейе түскен кәсіргі жағдайда Қазақстан цифрлық шешімдер мен жасанды интеллект технологияларын кеңінен енгізу арқылы ғана өз позициясын сақтап, нығайта алатынын атап өтті.

Бұл тұрғыда барлық тасымалдау процестерін бір жүйеге біріктіруге мүмкіндік беретін көпбейінді цифрлық платформаны енгізу ерекше маңызға ие. Сондықтан Мемлекет басшысының тапсырмасымен жақын айларда бизнестің инфрақұрылымға тең және автоматты қолжетімділігін қамтамасыз ететін Smart Cargo жүйесі іске қосылуға тиіс. Бұл көлік саласын цифрландыру үшін маңызды кезең және оның ашықтығы мен тиімділігін арттыратын тиімді тетік екені сөзсіз.

Президентіміз шағын және орта бизнесті дамыту мәселесіне тоқталып, құқықтық базаны кәсіпкерлердің қажеттілігіне қарай бейімдеу керек екенін жеткізді. Осы ретте жасанды интеллект технологиясын пайдалану арқылы заңнаманы түгел тексеріп, зерделеу бастамасы уақтылы қолға алынғанын атап өткен жөн.

Сонымен қатар Мемлекет басшысы тұрғын үй шаруашылығы мен құрылыс саласындағы басымдықтарды белгілеп берді. Бұл ретте жасанды интеллект технологияларының көмегімен ғимараттарды ақпараттық модельдеу әдісін кеңінен қолданудың маңызы зор. Сондай-ақ құрылыстың барлық кезеңіне толық мониторинг жүргізуді қамтамасыз ететін ұлттық цифрлық платформаны іске қосу да қажетті шешім болғаны анық. Осы орайда депутаттарға маңызды тапсырма берілді. Ол — саланың қауіпсіз әрі ашық болуына және тұрақты дамуына берік заңнамалық негіз қалайтын жаңа Құрылыс кодексін жыл соңына дейін қабылдау.

Жолдаудың негізгі ерекшеліктерінің бірі — Мемлекет басшысының парламенттік реформа жүргізу туралы ұсынысы болғаны белгілі. Бұл бір палаталы Парламентке көшуді көздейді. Аталған бастама — тарихи мәнге ие және Президентіміздің Әділетті Қазақстан құру, демократиялық институттар мен тетіктерді күшейту жолындағы байыпты бағдарының логикалық жалғасы.

Мемлекет басшысы Сенат 1995 жылы елімізде күрделі әрі тұрақсыз саяси жағдай болып тұрған сәтте құрылғанына назар аударды. Сондай-ақ Палата өткен 30 жылда мемлекеттік құрылымның тұрақтылығын, заңнама жүйесін дамытуды және негізгі реформалардың іске асырылуын қамтамасыз етіп, өзінің аса маңызды тарихи миссиясын абыроймен, тиімді атқарғанына тоқталды. Осыған байланысты еліміздегі саяси жүйе мен саяси мәдениеттің дамуын және азаматтық жауапкершілік деңгейінің көтерілуін ескеріп, Қазақстанның парламенттік жүйесін жетілдірудің жаңа кезеңін талқыға салатын уақыт жетіп отыр.

Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев мұндай маңызды реформа тек ашық әрі жан-жақты қоғамдық талқылау негізінде ғана іске асырылатынын айтты. Соған сәйкес, Мемлекет басшысы бір палаталы Парламентке көшу мәселесін азаматтардың және сарапшылардың қатысуымен бір жыл көлемінде талқылауды ұсынды. Бұған қатысты қорытынды шешім жалпы халықтың пікірін ескере отырып, жалпыұлттық референдум арқылы қабылданбақ.

Жалпы, Президент Жолдауын Қазақстанды жаңғыртудың жаңа замандағы кешенді Жол картасы деп қабылдаймыз. Себебі жасанды интеллект пен цифрлық шешімдерді жаппай енгізу алдағы жылдары мемлекетіміздің бәсекеге қабілеттілігінің маңызды шарты әрі орнықты дамудың кепілі болатыны сөзсіз.

Президентіміз жүктеген міндеттерді жүзеге асыру — Үкімет пен Парламенттің ғана жауапкершілігі емес, барша азамат үшін ортақ іс.

Біз жұдырықтай жұмылсақ ғана байыпты даму және Әділетті, Қуатты әрі Заманауи Қазақстанды құру бағдарын одан әрі табысты жалғастыра аламыз.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына дәстүрлі Жолдауын жариялады. Бұл — еліміздің саяси өміріндегі елеулі оқиға, дамудың жаңа бағдарын айқындаған айтулы сәт. Халық та, қоғам да асыға күтетін, зор үміт артатын маңызды құжат.

Әрине, әр Жолдаудың жөні де, салмағы да, мазмұны да бөлек. Бүгінгі Жолдау — қоғам сұранысына, елдегі түйткілді мәселелерді шешуге берілген нақты жауап. Ол Қазақстанның дамуына серпін беретін, экономикалық өрлеуіне жол ашатын тын ойлармен, жаңа бастамалармен ерекшеленеді. Осы жолы да Президент мемлекетіміздің алдағы дамуының бағыт-бағдарын айқындап берді. Бұл Жолдау тұтас халқымыздың рухын көтерді дер едім.

Өздеріңіз білесіздер, Мемлекет басшысы осыдан бірнеше жыл бұрын ауқымды саяси реформаларды қолға алған болатын. Сол игі бастамалардың бәрі халық тарапынан қолдау тауып, нақты жүзеге асып келеді. Мемлекетіміздің саяси келбеті өзгеріп, құрылымы жаңғыруда. Бұл ұзақ үдеріс екені түсінікті. Дегенмен қазірдің өзінде тандаған жолымыздың дұрыс екенін көріп отырмыз. Ендігі кезекте экономикалық дамуға күш салуға тиіспіз. Сондықтан Қасым-Жомарт Кемелұлы соңғы екі Жолдауында да осы салаға ерекше екпін беріп отыр.

Бүгінгі Жолдау Президент реформалары мен бастамаларының заңды жалғасы іспетті. Мемлекет басшысы еліміздің келешегіне қатысты келеді ойларын ортаға салып, экономиканы дамыту бойынша алдымызға бірқатар міндет қойды.

Осы орайда мен мына мәселеге ерекше тоқталып өткім келіп отыр. Ол — экономиканың барлық саласын жаппай цифрландыру, жасанды интеллектті енгізу, жаңа технологиялар арқылы халықтың тұрмыс-тіршілігін жақсартуға кеңінен жол ашу. Президент Жолдауының негізгі арқауы да, өзегі де осы болды деп ойлаймын. Тіпті, цифрландыру ұлттық идеяға айналып десек те болады. Ол түсінікті де. Бүгінде ғылым мен технология қарыштап алға басуда. Алпауыт елдер жасанды интеллекттің арқасында тіптен, қара үзіп кетті.

Біз де әлеммен бірге осы жаңа технологиялар дәуіріне қадам бастық. Көшпен қалмас үшін қандай бағыттарға басымдық беру керек? Қандай өзгерістерді қолға алған жөн? Бұл сауалдардың шешімі бүгінгі Жолдауда айқын көрініс тапты.

Қазақстан үш жыл ішінде міндетті түрде жаппай цифрлық ел

Ерлан ҚОШАНОВ,
Парламент Мәжілісінің Төрағасы:

ЖОЛДАУ ҰЛТЫМЫЗДЫ ҰЙЫСТЫРЫП, ЕЛІМІЗДІ БІРКІТІРДІ

болуы керек. Мемлекет басшысы алдымызға осындай стратегиялық міндет қойды. Оған ресурс та, мүмкіндік те жеткілікті. Осы межеге жету үшін Президент қазіргі құзырлы министрліктің негізінде Жасанды интеллект және цифрлық даму министрлігін құруды тапсырды. Бұл — орынды әрі жүйелі шешім. Өйткені мұндай ауқымды жұмыс бір жерден басқарылып, кешенді түрде жүруге тиіс. Жылдар бойы оған қажетті алғышарт та, негіз де қалыптасты. Енді бұл іспен жеке мемлекеттік құрылым түбегейлі айналысады. Оны вице-премьер басқарады.

Президент осы жолда бірқатар заңнамалық бастамалар көтерді. Ең әуелі Цифрлық кодексті тезірек қабылдауды тапсырды. Онда цифрландыру процестерінің негізгі бағыттары айқындалатын болады. Экономиканың барлық саласын жаңғырту да осы жасанды интеллектің көмегімен іске асады.

Бұдан бөлек, Жолдауда Мемлекет басшысы жеті басым бағытта жұмысты күшейтуге назар аударды. Соның ішінде жаңа инвестициялық кезеңді бастау керегін айтты. Инвестиция тарту жүйесін түгел жаңғырту жөніндегі нақты іс-шаралар жоспарын әзірлеуді тапсырды. Әсіресе, өңдеу саласына қаржыны көбірек салуға, осы бағыттағы инвесторларға салықтық жеңілдік беру мәселесін қарастыруға көңіл бөлді.

Экономиканың нақты секторларын қаржыландыруда екінші деңгейлі банктерге үлкен міндет жүктеліп отыр. Бұл — бұрыннан бері талқыланып келе жатқан мәселе. Президент банктердің қаражатын экономикаға барынша тартудың тиімді тәсілдерін табуды тапсырды. Депутаттар жыл соңына дейін қабылдайтын Банктер туралы заңда осы мәселелер ескерілді.

Әлемдік тәжірибені зерделеп қарасақ, көптеген алпауыт елдерде инвестиция мен жаңа технологиялар бір жерде шоғырланып, үлкен индустриялық аймаққа айналады. Қазақстан да осы жолда іргелі істерді қолға алды. Бұл ретте Қасым-Жомарт Тоқаев Алатау қаласы еліміздің жаңа іскерлік және инновациялық орталығы болуға тиіс екенін атап өтті. Alatau City-дің мықты институционалдық негіздерін қалыптастыру, қаланы ел Үкіметіне тікелей бағынатындай етіп, оған арнайы мәртебе беру туралы Жарлықты он күн ішінде әзірлеуді тапсырды. Содан кейін жарты жылдан асырмай, жеке заң қабылдау қажеттігін айтты. Бұл жұмысты сапалы атқаруға депутаттар дайын.

Мемлекет басшысы геологиялық барлау, өнеркәсіпті өркендету, ауыл шаруашылығының өнімділігін арттыру, су ресурстарын тиімді басқару, транзит әлеуетін ұлғайту үшін шекарадағы қызмет сапасын күшейту де цифрландыру тәсілдерін кеңінен пайдалануға шақырды.

Ал «тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы саласына

жаңа экологиялық және санитарлық-гигиеналық ережелер енгізу керек» деді. Осы және басқа да бағытта қордаланған түйткілдерді шешу үшін Парламентте жаңа Құрылыс кодексі қаралып жатыр. Президенттің тапсырмасымен аталған құжат жыл соңына дейін қабылданады.

Тағы бір маңызды мәселе — бизнесті шектен тыс тексерістерден қорғау. Бұл орайда Мемлекет басшысы тиісті құқықтық базаны жаңғырту керектігіне ерекше мән берді. Қазір елімізде 21 кодекс, 300-ден астам заң бар. Кейбір нормалар бір-біріне қайшы келіп жатады. Мемлекет басшысының айтуынша, мұның бәрі бизнестің дамуына кедергі келтіріп отыр. Ол үшін заңнаманы түгел тексеріп, зерделеп шығуды тапсырды.

Бұдан бөлек, Президент мемлекеттік мүлік туралы заңды жаңарту жөнінде бастама көтерді. Бұл мемлекеттің экономикадағы үлесін азайту, жеке сектордың дамуына мол мүмкіндік беру үшін қажет. Сондықтан осы бағыттағы реформалардың да мәні зор.

Цифрлық технологиялар біздің өміріміздің ажырамас бөлшегіне айналып кетті. Сондықтан оның қауіп-қатерлерін де ескеруге тиіспіз. Тіпті, жасанды интеллектімен жұмыс істеу күзретін қалыптастыруды мектеп қабырғасынан қолға алып, жасөспірімдердің цифрлық сауаттылығын арттырып, қоғамда цифрлық мәдениет қалыптастыруымыз қажет. Мемлекет басшысы бүгін алдымызға осындай міндет қойды.

Сондай-ақ азаматтардың қаржылық сауатын арттыру да мемлекет назарында. Бұл орайда Президент «AMANAT» партиясының «Қарызсыз қоғам» жобасын ерекше атап өтті. Аманаттықтар бұл игілікті істі әрі қарай жалғастыра бермек.

Жолдауда әлеуметтік қорғауға, қауіпсіздік, білім беру, денсаулық сақтау, өнер мен мәдениет, бұқалық спортқа қатысты да біраз ойлар айтылды. Бұл мақсат-міндеттердің бәрі Қазақстанның одан әрі қарқынды дамуы үшін аса маңызды.

Мемлекет басшысы әр сөзінде үнемі «Заң және тәртіп» қағидаты жайлы терен ойлар айтады. Бүгін де бұған ерекше тоқталды. Шыны керек, қазір қоғамда дәрекі әрекеттер мен жөнсіз қылықтар көбейіп барады. Бір-бірін жағадан алып балағаттау, қоғамдық тәртіпті бұзу фактілері жиі көрініс табууда. Әрине, бұл — мәдениетті, өркениетті қоғамға жат қылықтар. Мемлекет басшысы осындай әрекеттерге арнайы мән берді. Біз отаншылдық пен әсіреұлтшылдықты шатастырмауымыз керек. Президент айтқандай, патриотизмнің басты көрсеткіші — жасампаздық пен жанашырлық. Осыны ұмытпауымыз қажет. Әсіресе, жастарымыз Мемлекет басшысының әр сөзін көкейіне түйіп, шындық пен жалғанның, жақсы мен жаманның аражігін

ажырата білуге тиіс. Сонда ғана бірлігіміз бекем, еліміз тұтас болады.

Бүгін Мемлекет басшысы парламенттік реформа мәселесіне де жеке тоқталды. Бұл жайт біраз жылдан бері қоғамда қызу талқыланып келе жатқаны жасырын емес. Президент сол мәселенің тоқтаратын айтып, елімізде көп ұзамай бір палаталы Парламент құру туралы бастама көтерді. Маңызды реформа — осыған дейінгі елдегі ауқымды өзгерістердің заңды жалғасы. Президент бұған асықпай, байыпты, саналы әрі сындарлы түрде келу керек екенін айтып, оны бүге-шігесіне дейін жан-жақты талқылауға бір жыл уақыт берді. Сөйтіп, 2027 жылы жалпыұлттық референдум өткізуді ұсынды.

Егер халық қолдап, бір палаталы Парламент құрылатын болса, партиялық тізім бойынша сайлаған жөн деді Мемлекет басшысы. Бұл қадам партиялар арасында бәсекелестікті айтарлықтай арттыра түседі. Сондай-ақ елдегі партиялар жүйесін одан әрі жетілдіруге ықпал етері анық.

Әдетте, елімізде мұндай маңызды шешімдер тосыннан, күтпеген жерден жарияланатын. Президент ондай тәжірибеден түбегейлі бас тартты. Жалпы, Қасым-Жомарт Кемелұлы ел тағдырына, болашағына қатысты мәселенің бәрін халықтың пікірін ескере отырып, жұртшылықпен бірге қабылдап келеді. Ол — Мемлекет басшысының берік ұстанымы. Осы жолы да шешім елмен бірге ақылдасып қабылданады. Бұл — «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасының нақты іске асуының тағы бір жарқын көрінісі.

Біздің алған бағдарымыз — Қазақстанды цифрлық мемлекетке айналдыру. Ал оған қол жеткізу үшін Үкіметке Digital Qazaqstan атты біртұтас тұжырымдамалық құжат әзірлеу жүктелді. Түбегейлі цифрлық жаңғыру халқымыздың тұрмыс сапасын арттыруға септігін тигізгі сөзсіз. Жасанды интеллект негізінде қолға алынып жатқан бұл реформалардың бәрі елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына айтарлықтай он әсер етеді.

Соңғы жылдары қолға алынған бастамалардың бәрі бір-бірімен біте-қайнасып жатыр. Саяси, экономикалық, әлеуметтік бағыттағы кешенді өзгерістер биыл да жалғасын тапты. Жолдауда айтылған әр сөздің, әр сөйлемнің артында халықтың тағдыры, елдің болашағы тұр. Сондықтан бүгінгі Жолдау ұлтымызды ұйыстырып, елімізді біріктірді.

Қорыта айтқанда, Жолдау — Әділетті, Бақуатты, Қауіпсіз және Таза Қазақстан құру жолында жасалған ірі әрі маңызды қадам. Сондықтан жұртшылықтың оған зор үміт артып отырғаны анық. Мәжіліс депутаттары оның әр тармағын іске асыруға, Президенттің берген әр тапсырмасын орындауға барынша атсалысатын болады.

Ерлан ҚАРИН,
Мемлекеттік кеңесші:

САЯСИ ЖАҢҒЫРУДЫҢ ЖАРҚЫН ҮЛГІСІ

Биылғы Жолдаудың біріктіруші идеясы – цифрландыруды кең көлемде дамыту және жасанды интеллектті жаппай енгізу. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев экономиканың түрлі салаларына цифрландыру мен жасанды интеллект құралдарын жеделдетіп енгізу міндетін жүктеді. Бұл қадамның барлығы жинақтала келіп, Қазақстанның жаңа Ұлттық цифрлық даму стратегиясына біріктіріледі.

Қазақстан жаңа технологияларды дамыту мен енгізуде кешенді әрі жүйелі шешімдер қабылдаған әлемдегі алғашқы елдердің бірі болып отыр. Бұл ретте Қазақстан болашақта технологиялық тұрғыдан дамыған мемлекет атануды көздейді.

Осылайша, биылғы Жолдауда цифрлық трансформация мен жасанды интеллектті енгізу біздің ел үшін жаңа ұлттық идея ретінде айқындалды.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың жаңа саяси бастамаларының негізгі қырлары:

- Ұсынылған парламенттік реформа президенттік саясаттың «Күшті Президент — Ықпалды Парламент — Есеп беретін Үкімет» басты формуласын дамытады.
- Референдум өткізу жөніндегі ұсыныс Президенттің ел болашағын айқындайтын түйінді мәселелерге қатысты тек келісе

отырып шешім қабылдау қағидатының өзгермейтінін көрсетті.

- Президент осымен бірнеше рет алдағы саяси жоспарларын алдын ала әрі ашық жариялады. 2022-2023 жылдардағы реформалар да, АЭС салу жөніндегі референдум да кезінде күні бұрын хабарланған болатын.

Осы тұста айрықша атап өтерлігі, әңгіме Конституцияға жедел түрде өзгерістер енгізу немесе

Парламент сайлауын жариялау туралы болып отырған жоқ. Мақсат бұл емес.

Басты әрі негізгі мақсат — саяси жүйенің институционалдық негіздерін одан әрі нығайту. Сондықтан Президент ойдастырылған, бірізділікке негізделген дәлекті тәсілді құптады. Ең алдымен, сарапшылар мен көпшілік қауым арасында жан-жақты әрі терең талқылау жүргізу қажет. Осылайша, Қазақстан кезекті рет кезең-кезеңімен және жан-жақты жүзеге асырылатын саяси жаңғырудың үлгісін көрсетті.

АЛАҢ

9 ҚЫРКҮЙЕК | СЕЙСЕНБІ

РЕФОРМАЛАРДЫҢ МӘНІ – ӘДІЛЕТТІ ҚОҒАМ ҚҰРУ

Әр жыл сайын қыркүйек айы келгенде барша қазақстандықтар үлкен үмітпен күтетін бір маңызды сәт бар. Ол – Мемлекет басшысының халыққа Жолдауы. Бұл құжатта елдің ертеңгі бағыты айқындалып, болашаққа бағдар жасалады. Биылғы Жолдау бұрынғыдан өзгеше. Президентіміз уақыт ағымынан қалмай, заманауи талаптарға жауап беретін бастамаларды ұсынды. Атап айтсақ, жасанды интеллектіге ерекше мән беру керек екенін, Alatau City аймақтағы толық цифрланған алғашқы қалаға айналатынын, Үкімет Digital Qazaqstan атты біртұтас тұжырымдамалық құжат әзірлейтінін және ел экономикасын дамытуға арналған ұтымды жоспарлар айтылды. Осы орайда біз «Алаң» айдарында Парламент Сенаты мен Мәжіліс депутаттарының пікірін сұрап, Жолдаудағы жаңашыл бастамалардың мәні мен ел дамуына қосар үлесін талқыладық.

— Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Үкіметке экономиканың барлық саласын жаңғырту үшін жаппай жасанды интеллектті енгізу қажеттігін тапсырды. Сондай-ақ Жасанды интеллект және цифрлық даму министрлігі құрылатынын мәлімдеді. Қазір жасанды интеллектіні пайдаланып, аса қауіпті қару жасайтындар да пайда болуда. Ендеше жасанды интеллектіге баса мән беру заман талабы ма?

Нұртөре ЖҮСІП,

Сенат депутаты:

— Мемлекет басшысының халыққа Жолдауының басынан аяғына дейін ең жиі айтылған сөз «жасанды интеллект» болды десем, қателесе қоймаспын. Бұл туралы өз Жолдауында Мемлекет басшысы барынша кеңінен баяндады. «Жаңа министрлікті Премьер-Министрдің орынбасары деңгейіндегі маман басқаруы керек», — деді Президент. Осы саладағы әлеуеттің бәрі Қазақстанның жаңа Ұлттық цифрлық даму стратегиясына біріктіріледі. Қазақстан жаңа технологияларды дамыту мен енгізуде кешенді әрі жүйелі шешімдер қабылдаған әлемдегі алғашқы елдердің бірі. Сондықтан Қазақстан болашақта технологиялық тұрғыдан дамыған мемлекет деңгейіне жетуді басты мұрат етеді.

Шын мәнінде, қазір бүкіл әлем жасанды интеллектінің игілігін пайдалануға ұмтылып жатыр. Жақында Қытай Халық Республикасына жасаған сапарында Мемлекет басшысы көрші елдегі даму үдерісіне қатты мән берген сияқты. Бұған дейін де жасанды интеллектіні дұрыс пайдалану жөнінде бірнеше рет айтқаны есімізде. Осы тұрғыдан алғанда жасанды интеллекті деген нәрсе заман талабына да, адам талабына да толық айналғанын байқаймыз.

Рас, бұл саланың жақсы жағы да, сонымен қатар кейбір қатерлі тұстары да бар. Өзініз айтып отырған қауіпті қару жасау мәселесі де ескеруге тұрады. Алайда «шегірткеден қорыққан егін екпес» дегендей, қорқып, үркіп отыруға болмайды. Әлем жаппай ұмтылып жатқанда, біздің ел қол қусырып қалмауы тиіс.

Жолдаудың өзекті тұстарының нақты осы мәселеге арналғаны Қазақстан үшін аса маңызды екенін көрсетсе керек. Мемлекет басшысы «Қазақстан үш жыл ішінде жаппай цифрлық елге айналуы тиіс», — деп нақты меже белгілеп те берді.

Ерлан САИРОВ,

Мәжіліс депутаты:

— Адамзаттың экономикалық дамуына қарайтын болсақ, әрбір кезеңнің, әрбір ғасырдың өзінің экономикалық даму тенденциясы бар. Мысалы, XIX ғасырда Англияда паровоздар дамыды, зауыттар құрылысы басталды. Міне, жаңа транспорт көлігі пайда болып, өндіріс орындары ашылған кезде көптеген ағылшындар зауыттан қорқып, оның құрал-жабдықтарын қасақана сындырды. Дегенмен де XIX ғасыр бүкіл Еуропа үшін өнеркәсіптік төңкеріс ғасыры болды. Сол сияқты XX ғасырға аяқ басқан кезде, 30-40 жылдары электроника қолданысқа енген тұста адамдар одан да

қорықты. Дегенмен қазір барлығымыз тұрмыста радиоэлектроника құрылғыларын пайдаланып жүрміз. Енді XXI ғасырдың негізгі тенденциясы — жасанды интеллект пен цифрлы технология. Біз бұл технологиялардан қорықпай, керісінше игеруге барлық күш жігерімізді салуымыз керек. Егер біз бұл процеске дер кезінде қосылмасақ, адамзат тарихынан шет қаламыз. Цифрлық даму мен жасанды ителлекті пайдалану арқылы экономиканы дамытып, Қазақстанның әлеуетін арттыруға барлығымыз күш салуымыз қажет. Сондықтан мен Президентіміздің Жасанды интеллект туралы көтерген бастамаларын толық қолдаймын.

Нұртай СӘБИЛЬЯНОВ,

Мәжіліс депутаты:

— Жасанды интеллект мәселесіне келетін болсақ, бір жылға жуық жасанды интеллект туралы заң жобасын талқылап жатырмыз. Ол депутаттардың бастамасымен әзірленді. Заң жобасын талқылауға депутаттармен қатар, қоғамдық бірлестіктердің белсенділері мен сарапшылар, шетелдік мамандар қатысты. Жаксыратын жоқ, заң жобасына әлемдік тәжірибені алып жатырмыз. Өйткені әлемлік тәжірибеде жасанды интеллект туралы заң бар.

Біздің қарап отырған заңымыздың бір ерекшелігі — мемлекеттік органдарға қойылатын талап қатаң ескеріледі. Мәселен, ЖІ-ді қалай пайдалану керек? Құпия материалдар қалай қорғалуы керек, ең бастысы, азаматтардың қауіпсіздігі, қоғамның қауіпсіздігін, жеке деректердің рұқсатсыз жарияланбау мәселесінің барлығын қамтамасыз етуіміз керек. Сондай-ақ жасанды интеллект тек қана ақпарат саласында ғана емес, өндіріс саласында да, өнеркәсіп саласында да, экономика да, жалпы барлық салада қолданатын болғандықтан, оның нақты қолдану тәртібі енгізілетін болады. ЖІ-ді қолдану бір заң аясында қалып қоймайды, оны біз жетілдіре береміз. Өйткені технология, цифрландыру дамып жатыр. Сондықтан да жасанды интеллект туралы заңмен қатар Цифрландыру кодексін де заң жобасы ретінде әзірлеу жұмыстары жүргізіліп жатыр. Яғни, Цифрландыру кодексін де қабылдайтын боламыз.

— Экономикамыз бен әлеуетімізді арттырамыз десек, жоғары білімді мамандарды өз елімізде ұстап қалуымыз керек. Тіпті, шетелден маман тарту мәселесін де қолға алу қажет екені кешегі Жолдауда айтылды. Әрине, ол үшін еліміздегі еңбек нарығы бәсекеге қабілетті, жалақы жоғары болуы керек емес пе?

Нұртөре ЖҮСІП:

— Әлбетте, бұл салаға біріншіден мықты кадрлар керек. Олардың жалақысы да жоғары болуға тиіс. Қазір жастардың арасында «жақсы жұмыс пен жоғары жалақы алу үшін шетелге кету керек» деген пиғыл қалыптасып үлгерген. Бұл шынайы отаншылдықтың белгісі емес. Президент «өскелең ұрпақтың бойындағы патриотизм — бұлашаққа деген шынайы ұмтылыс. Бұл — қоғам санасында болып жатқан өзгерістің айқын көрінісі. Мен мұны толығымен қолдаймын. Жастардың күш-жігеріне, олардың дарыны мен біліміне сенемін», — деді. «Біз кеше кім болғанымызды ұмытпаймыз. Төл тарихымызға құрметпен қараймыз. Ал келешекте кім болатынымыз тек қана өз қолымызда екенін жақсы түсінеміз. Сондықтан ғылым-білімге ұмтылған, елін-жерін көркейтуді ойлаған

жастарға әрдайым жан-жақты қолдау көрсете береміз. Біз қолға алған ауқымды жұмыстың бәрі жастардың жарқын болашағы үшін жасалып жатыр. Өскелең ұрпақ ертең соның игілігін көреді, оны еселеп, лайықты жалғастырады», — деп ойын түйіндеді.

Абайдың «Бірлік — ақылға бірлік» деген сөзі бар. Қазақтың жастары таза ақылға бірлесетін кезең келді.

Президент қазір жер жүзінде болып жатқан түбегейлі өзгерістерге жастар тез бейімделетіндігін, соның ішінде жасанды интеллектінің жаңа дәуірдегі орны ерекше екенін айтты. «Хакім Абай: «Адамның адамшылығы ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады» деп айтқан. Бұл нақыл сөзге Мемлекет басшысы ретінде қосарым: Өркениетті әрі озық елдің заңы — әділ, билігі — білікті, ал азаматтары саналы және белсенді болары хақ. Мемлекет деңгейінде қабылданған әрбір шешімнің мән-маңызы, ең алдымен, халықтың тұрмысын жақсарту, экономиканы тұрақтандырып, әлеуметтік әділдік орнату үшін жасалған нақты істермен өлшенуге тиіс. Сонда біз жаңа тұрпатты, мықты ел боламыз. Қазақстан жан-жақты, түбегейлі реформалардың арқасында дамуың даңғыл жолына түсіп келеді. Алда қарқынды жұмыс күтіп тұр. Біз бағдарымыздан айнымай, тек ала қадам басуымыз керек», — деп қорытындылады Қасым-Жомарт Тоқаев.

Ерлан САИРОВ:

— Бүгінде Қазақстанның экономикасы жақсы көрсеткіштер көрсетіп отыр. Қазір Жалпы ішкі өнімнің дамуы — 6,3 пайыз. Бұл — өте жақсы көрсеткіш. Қазақстан үшін соңғы он жылдағы ең жоғарғы деңгей. Бірақ ЖІӨ-ні әрі қарай өсіру үшін еңбек ресурстары қажет. Бүгін

Басты мәселе экономиканы дамытуға бағытталуы керек. Экономиканы дамыту арқылы халықтың жағдайын жақсартамыз. Өзіміздің өнеркәсіпті дамыту арқылы өңдеу өнеркәсібін өркендетеміз, өз өнімдерімізді өндіру арқылы қымбатшылықты азайтамыз.

қай саланы алып қарасақ та, еңбек ресурстары тапшы. Өнеркәсіп, ауыл-шаруашылық саласы болсын мықты мамандар жетіспейді. Сондықтан Жолдауда Мемлекет басшысы еңбек ресурстарын рационалды пайдаланып, елімізге жоғары әлеуеті бар мамандарды әкелу мәселесін қозғайды. Бұл — өте дұрыс және уақытында айтылған шешім. Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев ауыл шаруашылығын дамыту туралы да айтты. «Қолданбалы ауыл шаруашылығы ғылымын жедел өркендетпейінше, агроөнеркәсіп кешенін ұзақ уақыт бойы қарқынды дамыту мүмкін емес. Бірақ бюджеттен қомақты қаржы бөлініп жатқанына қарамастан, аграрлық ғылымның қайтарымы әлі де төмен болып отыр. Ауыл шаруашылығы ғылымын дамытудың нақты жоспары қажет. Бұл құжат цифрлық технологияларды қолдануға және осы саланың өнімділігін едәуір арттыруға арналған жоспар болуға тиіс», — деді Президентіміз Жолдауда.

Ал ауыл шаруашылығындағы ең негізгі проблема — еңбек ресурстарының жетпеуі. Мұны осы саламен айналысып жүрген кәсіпкерлер де айтып жүр. Сондықтан біз еңбек ресурстарын

жоспарлап, оны дұрыс бағытта қолдану үшін нақты қадамдар жасауымыз қажет. Мемлекет басшысы бұл жөнінде Үкіметке нақты тапсырма берді.

Нұртай СӘБИЛЬЯНОВ:

— Басты мәселе экономиканы дамытуға бағытталуы керек. Экономиканы дамыту арқылы халықтың жағдайын жақсартамыз. Өзіміздің өнеркәсіпті дамыту арқылы өңдеу өнеркәсібін өркендетеміз, өз өнімдерімізді өндіру арқылы қымбатшылықты азайтамыз. Ол үшін кәсіпкерлік субьектілеріне жеңілдітілген несие беруді қамтамасыз етуіміз керек. Ауыл шаруашылығында жұмыс істеймін деген азаматтарға несиенің пайызы төмен болуы керек. Жұмыс орнын ашамын деген азаматтарға қолдау болу қажет. Осы мақсатта, біз, заңдарға өзгерістер енгіземіз. Сол арқылы жағдай жасаймыз деп ойлаймын.

Қаражаттың көбі — банктерде. Бірақ банктің беріп жатқан несиесі 20 пайыздан асып кетеді. Онымен өнеркәсіп те, бизнес те дамымайды. Сондықтан Президент инвестиция тарту арқылы, жалпы шетелдік болсын, өзіміздің қазақ азаматтары бар солардан инвестиция тарту арқылы жаңа жұмыс орындарын ашуды тапсырды. Менің ойымша, бұл орындалады, өйткені осыған байланысты тиісті заңдарға өзгерістер енгізіледі, жеңілдіктер қарастырылады.

Ал банктер экономиканы дамытуға ешқандай атсалыспай отыр. Олар несиені 20-21 пайызбен береді. Олардың пайызын төмендету үшін мемлекет Даму қоры арқылы банктерге жылына 300 миллиардқа жуық қаражат төлейді. Банктерді субсидиялауды тоқтатуымыз керек. Жалпы банктерді экономикаға жұмыс істетуге байланысты заң қабылдауымыз керек. Осыған байланысты

Парламентті, менің ойымша, тек партиялық тізім бойынша сайлау керек. Бұл дүниежүзінде кең тараған парламенттік дәстүрге сәйкес келеді.

Қазіргі Мәжіліс құрамы өкілеттік мерзімі аяқталғанға дейін заң шығару үдерісімен алаңсыз айналысу мүмкіндігіне ие болады. Ал Сенат жалпыұлттық референдум қорытындылары шығарылып, жаңа парламенттік сайлау өткенге дейін жұмысын жалғастыра береді. Өз кезегінде саяси партиялардың алдағы қызу бәсекеге мұқият дайындалуына уақыт болады. Әрине, депутаттар нағыз мемлекетшіл ретінде бұл мәселеге жауапкершілікпен әрі түсіністікпен қарайды.

Бұл жерде бірден ашық айтатын нәрсе — біз мемлекетшіл болуымыз қажет. Мемлекеттің алдағы дамуында осындай бір палаталы Парламент керек болса, ол пәрменді және нәтижелі жұмыс істесе, заман ыңғайына қарай еліміздің өсіп-өркендеуіне өз үлесін қосса, Мемлекет басшысының шешімін неге құптамасқа?

Ел мен халық тағдыры туралы мәселе қозғалғанда ашық саясат ұстану керек. Мұндай ауқымды реформаны қоғамнан жасыруға болмайды. Осындай тарихи маңызы бар мәселелер бойынша халықпен ашық диалог жүргізу қажет деп сенемін. Сонда ғана ортақ күш-жігерімізбен Әділетті әрі Күшті Қазақстан құру жолында алға жылжымыз. Осы сөз — дұрыс сөз!

Ерлан САИРОВ:

— Бір палаталы Парламент жөнінде мәселе бұрыннан айтылып жүрген. Кезінде Сенатты тарату жөніндегі мәселені біз де айтқанбыз. Өйткені Қазақстан — унитарлы мемлекет. Ал біртұтас елге бір палаталы Парламент қажет. Бүкіл заңды қабылдау және оларды бақылау тетігі бір жерге шоғырланады. Бұл өте дұрыс. Сонымен қатар, Парламентке тек қана партиялық тізіммен өткізу жөнінде ұсыныс болды. Мұны да дұрыс шешім деп ойлаймын. Өйткені бұл қадам Қазақстандағы партиялардың рөлін арттырып, өз араларында бәсекелестіктің күшеюіне әкеледі. Сонымен бірге, азаматтардың партиямен қарым-қатынастары нығайып, партия еліміздің саяси құралдарының бірі ретінде дамилады. Бұл да халықаралық стандарттарға сай уақытылы айтылған мәселе. Қазір геосаяси жағдай өте күрделі. Сондықтан саяси процестердің барлығы бір жерде шоғырланғаны дұрыс. Себебі еліміздің негізгі мәселесі — территориялық тұтастығы мен Қазақстанның тәуелсіздігін сақтап қалу.

Нұртай СӘБИЛЬЯНОВ:

— Бір палаталы жаңа Парламенттің жасақталуы партиялық институттардың, партиялардың дамуына зор үлес қосады. Бұл бастама әртүрлі деңгейде бір жыл бойы талқыланады. Жүзеге асыру 2027 жылға дейінгі кезеңде жоспарланып отыр. Жалпы, мұны референдум арқылы халық шешетін болады.

Өзім толық қолдаймын. Осы арқылы Парламентке де білікті, білімді, тәжірибелі, шынайы жұмыс істейтін, жемқорлығы жоқ, таза адамдар келеді деп ойлаймын.

Дайындағандар
Көктем ҚАРҚЫН,
Тілекүл ЕСДӘУЛЕТ

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

Қоғамның тұрақтылығы мен елдің іргесінің мызғымас беріктігі, ең алдымен, заңның үстемдігіне тікелей байланысты екені даусыз. Әділет салтанат құрған жерде ғана сенім бекиді, ал сенімі мықты елдің ертеңі де жарқын болмақ. Сондықтан жас ұрпақтың құқықтық сауатын көтеру, олардың бойына заңға құрмет сезімін сіңіру – бүгінгі күннің басты міндетінің біріне айналып отыр. Жастардың заң қағидаларының мән-мағынасын терең түсінуі әрі іс жүзінде орындалуына атсалысуы қоғамның да демократиялық бағытта алға жылжуына тың серпін бермек. Бұл орайда Ақмола облысында жүйелі жұмыс жүріліп келе жатқанын атап өткен жөн...

Абзал АЛПЫСБАЙҰЛЫ, Ақмола облысы

Аталған мақсатта Ақмола облысы Ішкі саясат басқармасы жанындағы Жастар-ресурстық орталығы мекемесінің ұйымдастыруымен Көкшетау қаласындағы Азаматтық қорғаныс жоғары көпсалалы колледжінде «Заң және тәртіп» тақырыбында студенттермен тағылымды кездесу ұйымдастырылған еді. Шара барысында жастарға бірінші кезекте қоғамның тұрақтылығы мен тыныштығын қамтамасыз етуде заңның алатын орны мен маңызы жөнінде тереңірек танысуына мүмкіндік болды. Құқық қорғау органдары өз салаларындағы заң қағидалары жөнінде тағылымы мол мәліметтер ұсынды.

ҚОҒАМДЫҚ МАҢЫЗЫ ЗОР БАСҚОСУ
Жиынға колледж директоры Серікхан Тұраров, Ақмола облысы ЖРО «Жастарға қызмет көрсету орталығы» бөлімінің басшысы Мақпал Жана-

рысова, Көкшетау қалалық полиция басқармасының қылмыстық полиция бөлімінің аға оперативті уәкілетті қызметкері, полиция аға лейтенанты Тимур Бажиров, ювеналды полиция инспекторы, полиция аға лейтенанты Мирас Шәкімжанов, есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл бөлімінің бастығы, полиция майоры Данияр Айдарханов және өзге де сала мамандары, сондай-ақ студент жастар қатысып өз ойын ортаға салды.

Шара барысында спикерлер жастарға құқықтық мәдениетті қалыптастырудың маңызын, заң талаптарын сақтамаудың салдарын кенінен түсіндірді. Әсіресе, жастардың бойындағы жауапкершілікті арттыру, жаман әдеттерден бойды аулақ салу, интернет қауіптерінен сақтану, жол қозғалысы ережелерін қатаң сақтау тақырыбы кенінен талқыға түсті.

ЖАСТАР АЛДЫНДАҒЫ ЖАУАПКЕРШІЛІК
Кездесуде сөз алған ювеналды полиция инспекторы, полиция аға лейтенанты Мирас Шәкімжанов студенттерге

бір сәтке ой саларлық пікір білдіріп, жастардың да шараға белсене араласып отыруына ықпал етті.

– Сіздермен өміріңіз және болашағыңызға тікелей қатысты мәселелер туралы сөйлескім келеді. Ювеналды полиция кәмелетке толмағандардың құқығын қорғаумен, құқықбұзушылықтың алдын алумен және жастарға қауіпсіз орта құрумен айналысады. Біздің басты мақсатымыз – сіздерге дұрыс таңдау жасауға көмектесу, тағдырға әсер етуі мүмкін қателікке жол бермеу. Сондықтан бұл маңызды шара барысында өзіңізді толғандырған оймен бөлісіп, пікіріңізді айтқаныңыз жөн болмақ, – деп атап өтті ювеналды полиция инспекторы, полиция аға лейтенанты Мирас Шәкімжанов. Оның айтуынша, жастарды алаңдатын проблемалар негізінен төрт бағытта өрбиді. Біріншісі әрі аса көп таралғаны – құқықбұзушылық пен әкімшілік жауапкершілік. Ювеналды полиция өкілінің мәліметінше, көптеген жасөспірім ұсақ бұзақылық немесе қоғамдық тәртіпті бұзу салдары жеңіл болады деп қатты қателесіп жатады. Алайда заң бәріне ортақ.

– Мәселен, Әкімшілік кодексінің 434-бабында «ұсақ бұзақылық» үшін 20 АЕК, яғни 78 640 теңге көлемінде айыппұл немесе 5-тен 15 тәулікке дейін қамау жазасы қарастырылған. Ал 434-2-бабы бойынша «қоғамдық орындарға ластау» бойынша 10 айлық есептік көрсеткіш, яғни 39 320 теңге айыппұл салу міндеттеледі. Сондай-ақ 127-бапта «балаларды тәрбиелеу жөніндегі ата-аналық міндеттерін орындамау» үшін дәл осындай айыппұл көзделген, – дейді Мирас Шәкімжанов.

Құқық қорғау органдарының аса қатыназында болатын өткір мәселенің

Қазір әрбір смартфон иесі интернет кеңістігіне еркін кіре алады. Бірақ агрессивті пікірлер, кибербуллинг, құмар ойындар, деструктивті топтарға қатысу – бәрі жастардың тағдырына теріс әсер етеді.

бірі – алкоголь, темекі, есірткі өнімдерінің еш кедергісіз таралуы жастардың денсаулығын ғана емес, болашағын да құртып барады. Тіпті, заңның қатаңдатылуынан қазір есірткі заттарын сақтау мен тарату үшін қылмыстық жауапкершілік қарастырылған. Дегенмен жыл сайын жастарды интернет арқылы есірткі бизнесіне тарту жағдайы жиі тір-

келіп отыр. Мұнымен қоса, ғаламтордың жасырын қаупі де көбейіп барады.

– Иә, қазір әрбір смартфон иесі интернет кеңістігіне еркін кіре алады. Бірақ агрессивті пікірлер, кибербуллинг, құмар ойындар, деструктивті топтарға қатысу – бәрі жастардың тағдырына теріс әсер етеді. «Интернеттегі із қалды» деген ұғымды әр жас есте ұстауы керек, себебі жарияланған әрбір акпарат оның

болашақ беделіне де елеулі ықпалын тигізеді, – дейді Көкшетау қаласы Полиция басқармасы, қылмыстық полиция бөлімінің аға оперативті уәкілетті қызметкері, полиция аға лейтенанты Тимур Бажиров.

ЖОЛ ҚАТЕЛІКТІ КЕШІРМЕЙДІ
Заңға сәйкес қазір Әкімшілік құқық бұзушылық кодексінің 615-бабы бойынша жол ережесін бұзғаны үшін 2

– Заң сіздің құқығыңызды қорғайды, сонымен бірге сіздерден аса зор жауапкершілікті де талап етеді. Білім – болашақ мамандықтың негізі, ал уақыт пен денсаулық – өмірлік капитал. Әлеуметтік ортамен де абай болғаныңыз жөн. Өйткені сізді жетістікке жетелейтін орта іздеуіңіз қажет. Егер қиындық туындаса, жалғыз қалмаңыз, көмекке дайын ұстаздар, психологтер, полиция инспекторлары мен қоғамдық ұйымдар бар», – деп түйіндеді Мирас Шәкімжанов.

Шара соңында колледж директоры Серікхан Тұраров студенттерге кездесуден түйген ойды достарымен, жақындарымен бөлісу қажетін ескертіп, шараға атсалысқан мамандарға ақжарма алғысын білдірді.

P.S.
«Заң және тәртіп» тақырыбындағы мұндай жиындар жас буынның құқықтық сауатын арттырып қана қоймай, олардың бойына әділдік пен жауапкершілік сезімін орнықтырады. Бұл – мемлекетіміздің келешек кепілі екені сөзсіз. **Өйткені жастар – елдің ертеңі айнасы. Заңға құрмет – қоғамға сенім, ал сенімі мықты қоғам – тәуелсіздіктің берік тірегі болмақ. Ендеше ел ертеңінің енесі биіктететін жастардың әр қадамы заң аясында, әділет жолында болса дейміз...**

ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТТІ НАСИХАТТАДЫ

Биыл Қазақстан Республикасының Конституциясына 30 жыл толып отыр. Осы айтулы мерекеге орай Алматы облысында ауқымды әрі мазмұнды шаралар кешені ұйымдастырылуда. Шаралардың негізгі мақсаты – Конституцияның қоғамдағы орны мен маңызын айшықтап, әрбір азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудағы, елдің тұрақтылығы мен бірлігін сақтаудағы рөлін түсіндіру.

Заң үстемдігі мен тәртіптің қадір-қасиеті айқындалып, жастарға құқықтық мәдениетті қалыптастырудың маңызы кенінен насихатталуда. Бұл бастамалар елдің демократиялық дамуына серпін беріп, халықтың мемлекетке деген сенімін арттыруға бағытталған. Атап айтсақ, облыс әкімі Марат Сұлтанғазиев

мерекелік шара аясында бірқатар азаматқа мемлекеттік награда табыстады. 6 тұрғын «Қазақстан Конституциясына 30 жыл» мерекелік медалімен марапатталса, 9 адам облыс әкімінің Құрмет грамотасын, тағы 13 азамат Алғысхат алды.

Аймақ басшысы Қонаев қаласындағы ерекше әлеуметтік қызметті қажет

ететін балаларға арналған облыстық қолдау орталығында болып, мекеменің жағдайымен танысты. Қазір орталықта 24 тәрбиеленуші бар. Олардың 18-і мектепке барып жүр, 4 бала колледжде қабылданса, 2 тәрбиеленуші балабақшаға катысуда. Балаларды тасымалдау үшін орталықтың өз автобусы жұмыс істейді.

Сонымен қатар әкім индустриялық аймақтағы ауқымды жобаның жүзеге асырылу барысын көрді. Қайрат индустриялық аймағында Almaty Guangjin Investment Management Consulting компаниясы жалпы аумағы 300 мың шаршы метр болатын өндірістік және әкімшілік нысандар тұрғызуда. Жобаға 750 млн АҚШ доллар инвестиция тартылып, 2028 жылға қарай 3 мыңға жуық жұмыс орны ашылады деп күтілуде. Жылдық тауар айналымы 1,3 млрд АҚШ долларына жетіп, оның 900 млн доллары экспортқа бағытталмақ.

Карасай ауданында әкім Қаскелең қаласындағы Абылай хан көшесінің абаттандыру жұмыстарымен танысты. Жоба құны – 1,176 млрд теңге. 2025 жылы осы мақсатқа 492 млн теңге бөлінеді. Марат Сұлтанғазиев мердігер ұйымдарға тұрғындардың пікірін ескеріп, жұмысты сапалы әрі уақытылы атқару қажеттігін айтты. Сондай-ақ ауданда жастар паркі мен ресурс орталығы жыл соңына дейін пайдалануға берілмек.

Қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында Карасай ауданында мемлекеттік-жекеменшік әріптестік аясында 1075 бейнебақылау камерасы және 52 интеллектуалды аппараттық кешен орнатылған. Оның ішінде, Қаскелең қаласының өзінде 252 камера мен 24 заманауи

кешен жұмыс істеп тұр. Жүйе бейнебақылаудан бөлек, адам жүзін тану, адам көп жиналған жерді анықтау және ұмыт қалған заттарды байқау мүмкіндігімен жабдықталған. Барлық дерек аудандық полиция бөлімінің жедел орталығына түсіп, тәулік бойы бақыланады.

Ал Талғар ауданында облыс әкімі Төңкеріс ауылында салынған жана мектептің ашылуына қатысты. «Болашақ мектептері» жобасы аясында бой көтерген үш қабатты ғимараттың сыйымдылығы – 600 орын. Жалпы ауданы 8,8

мың шаршы метрді құрайтын нысанда 281 оқу кабинеті, 176 орындық асхана және 138 орындық акт залы бар. Жобаның құны – 5,324 млрд теңге.

Облыс әкімінің жұмыс сапары өңірде әлеуметтік инфрақұрылым, өнеркәсіп және қоғамдық қауіпсіздік жүйесінің тұрақты дамып келе жатқанын көрсетті. Мұның барлығы Алматы облысы тұрғындарының өмір сапасын жақсартуға бағытталған.

Кербез ЕСІМ

Қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында Карасай ауданында мемлекеттік-жекеменшік әріптестік аясында 1075 бейнебақылау камерасы және 52 интеллектуалды аппараттық кешен орнатылған.

9 ҚЫРКҮЙЕК 2025 | СЕЙСЕНБІ

Жақында Джей Лоның әнін скрипкада орындаған Меруерт Бахыттың өнерін көпшілік бағалап, әлеуметтік желіде жылы тілек білдіріп жатыр. Роза Бағланова атындағы «Қазақконцерт» әртісінің жұрт біле бермейтін құпиясы көп.

Меруерт БАХЫТ,
скрипкашы:

ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫМ ҮШІН БӘРІНЕ ДАЙЫНМЫН

Меруерт — А.Жұбанов атындағы дарынды балаларға арналған музыкалық мектептің, Құрманғазы атындағы қазақ Ұлттық консерваториясының түлегі. Небәрі 12 жасында алғашқы жеке концертін берген, ал 13 жасында Жамбыл атындағы Мемлекеттік академиялық симфониялық оркестрімен бірге өнер көрсеткен. Ұлыбритания, Ресей, Араб елдері, Үндістан, тағы басқа шет мемлекет сахнасында қазақ өнерін әлемге паш еткен. Қайсар қыз асаудың үстінде отырып та, әуеде қалықтап та түрлі трюктер жасап, скрипкада ойнай алады. Біз жас скрипкашымен тілдесуді жөн көрдік.

— Жақында ғана Джей Лоның шығармасын орындадыңыз, видеоңыз әлеуметтік желіде кең таралды. Әншінің өзі еңбегіңізді бағалап, әлеуметтік парақшасында бөлісті. Шығармашылық жетістігіңіз құтты болсын! Жалпы, өзіңіз шетелдік және отандық әншілерден кімді тындайсыз?

— Бұрын әртүрлі стильдегі шығармаларды көп тындайтынмын. Кейінгі кезде фильмдердің саундтрегін ғана тындап жүрмін. Қарапайым эстрадалық әндер ұнамайды, маған бейне бір жансыз, мазмұнсыз көрінеді. Тіпті, бұл әндердің қалай хитке айналып кететінін түсінбей қаламын. Шынымды айтсам, ештеңе тындағым келмейді. Өзім осы өнер саласында жүргендіктен, кейде қатты шаршаймын, сол себепті тыныштықта болғым келеді.

— Шығармашылық дамуыңызға не кедергі болады деп ойлайсыз? Ең үлкен қиындығыңыз қандай және оны қалай жеңіп шықтыңыз?

— Шығармашылық дамуымды жалқаулығым тежейді. Жасыратыным жоқ, ұстаздарым мен жакындарым жалқаулығымды жақсы біледі. Көп дүние көңіл күйіме байланысты, бір күні аса белсенділік танытып, жұмысым өнімді болса, ертенінде мүлде ештеңе істегім келмеуі мүмкін.

Жеңіп шыққан ең үлкен қиындық дейін бе, әлде әлі де сол қиындықпен күресіп келемін дегенім жөн болар. Ол — «Басқалар не ойлайды?» деген ой. Бұл, бәлкім, тәрбиемізге байланысты шығар, өйткені анам «жұрт не дейді, не ойлайды?» деп үнемі айтып отырады. Шын мәнінде, адамды ондай ұсақ-түйек мазаламауы керек. Әркім өз өмірін сүруге тиіс, басқалардың пікірімен емес, өз жүрегінің үнін тындап өмір сүруі керек. Қазіргі заман мүлдем басқа кейіпте дамып келеді, уақыт жылдам өтіп жатыр. Алдымен өзімізді өзгертсек, әлем де өзгереді.

— Қайсар қызсыз, тәуекелді ұнатасыз. Бір кездері атқа мініп, скрипкада ойнаған кезіңізде қолыңызды жарақаттап алыспыз. Өнер үшін өміріңізді қазір де қауіпке тіге аласыз ба?

— Бұрын жиі тәуекелге баратынымын. Шынымды айтсам, сол кезде қауіп туралы ойламаппын, бір нәрсеге ұрынып қаламын ба деген ой мүлде келмейтін. Жаратқанға деген сенімімнің күші шығар, әлде жастықтың буы ма екен, мен ондайдан қорықпаймын. Кейде атқа ұзақ уақыт мінбей, қайта отырған кезде қорқыныш сезіледі, бірақ шығармашылығым үшін бәріне дайынмын. Шығармашылығым әрдайым алғашқы орында болды және солай болып қала береді.

— Күнделікті дайындығыңызды пысықтап айтып берсеңіз. Техниканы дамытуға қанша уақытыңыз кетеді?

— Мен күн сайын бірнеше сағат скрипкада дайындаламын деп өтірік айта алмаймын. Тұрмысқа шықпағанымға қарамастан, менің де тамақ пісіру, кір жуу, үй жинау секілді бітпейтін жұмысым көп. Күнде таңертең сағат 07:00-09:00 аралығында спортпен шұғылданамын. Бұл ең алдымен менталдық және физикалық денсаулығым үшін маңызды. Тек содан кейін сымбатты көріну мен жақсы формада болу үшін керек деп есептеймін. Әрбір әртіс өз денесіне күтім жасауды естен шығармау керек, өйткені көрермен концертке тек ән тындау үшін емес, эстетикалық ләззат алу үшін де келеді. Енді алда маңызды концерттер, жобалар болса, скрипкада дайындығымды екі есе күшейтемін.

— Қол жаттықтыруда қандай да бір ерекше тәсіліңіз бар ма? Мысалы, германиялық скрипкашы Флориан Дондерер нық пен иектің тіреуінсіз, басын тік көтеріп ойнау арқылы жаттығады екен. Оның айтуынша, бұл еркін қозғалуға, басты бос ұстауға көмектеседі.

Қазір білім алуға, дүниетанымды кеңейтуге мүмкіндік көп, алайда көптеген арзан, пайдасыз контент адамның жолын адастырып, санасын ұлап барады. Міне, сондықтан ештеңе іздеудің де, істеудің де қажеті жоқ боп қалды. Жас музыканттар еңбек пен үздіксіз әрекет арқылы ғана өседі, соны ұмытпаңыздар.

— Скрипкада ойнап, дамуға арналған қандай да бір ерекше әдіс-тәсіл, жаттығуларым жоқ. Әдеттегідей гаммалар мен этюдтер ойнаймын, бұл өзіме жеткілікті.

— Жастар классикалық музыканы қаншалықты сүйіп тындайды деп ойлайсыз? Классикалық музыка тыңдарманын көбейту үшін не істеу керек?

— Қызығушылық бар, бірақ аудиториясы тар. Классикалық концерттерге, негізінен, консерватория студенттері, музыканттар, зиялы қауым және креатив жастар ғана барады. Бұл жаппай бір құбылыс емес, бірақ көрермені әрдайым тұрақты әрі сапалы.

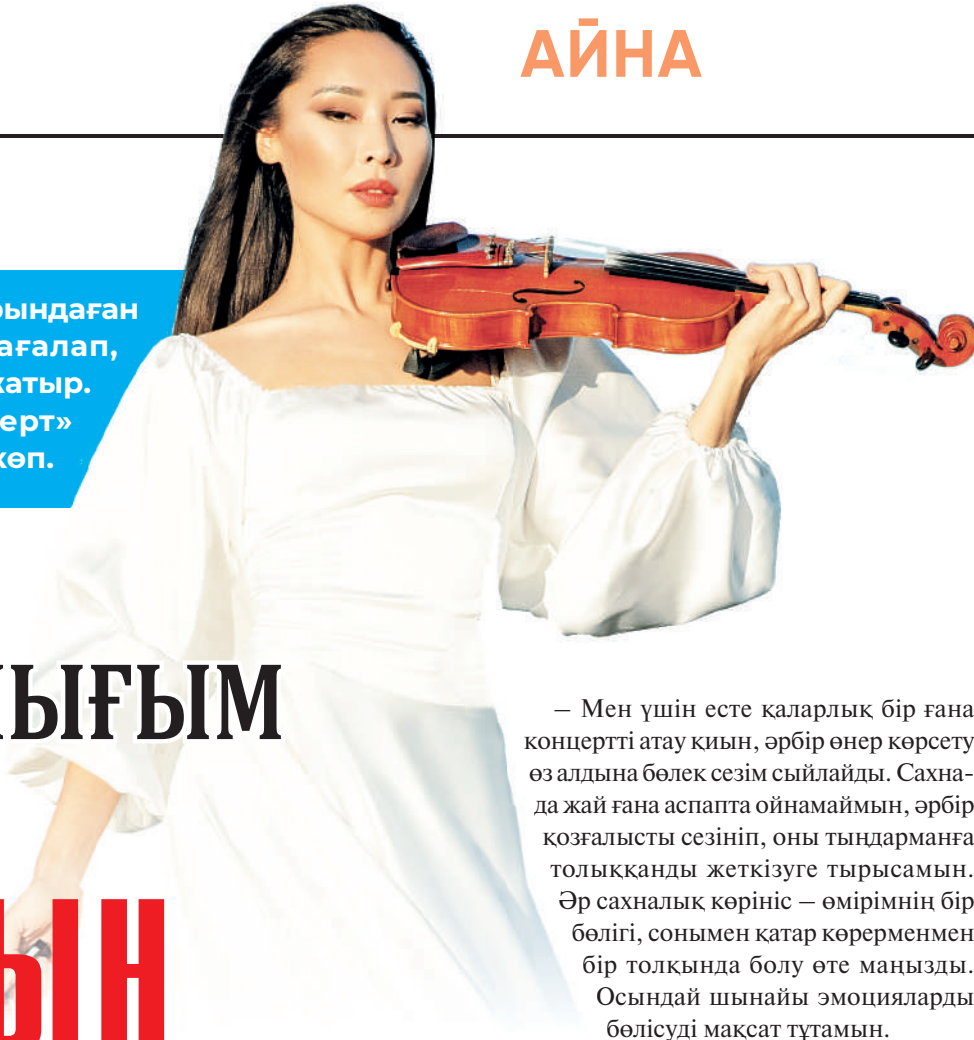
Одан кейін концерттің танымалдығы, оның көрерменге қалай ұсынылуына да байланысты. Егер концерт әдеттегідей ескі форматта, іш пыстырарлық сарында, қатаң, эмоциясыз түрде өтсе, жастар, әрине сирек барады. Егер де классикалық музыканы насихаттайтын кештердің өтетін орны ерекше болса, визуал эффектiлер қосылса, заманауи аранжировкалар пайдаланса, әртістер көрерменмен тікелей байланыс орнатса, онда классиканы тыңдамайтын жастардың өзі кешке қалмай келіп тамашалайтын болады.

— Концертке бір күн қалғанда, өзіңізге қандай күтім жасайсыз?

— Концертке бір күн қалғанда, ұстанатын арнайы ережем жоқ. Тек спортпен шұғылданғанда абайлап, аса күрделі жаттығуларды істемеуге тырысамын. Бір Құдайға сыйынып, концертке ішкі күйімді де дайындаймын.

— Ең ұмытылмас өнер көрсеткен сәтіңіз туралы әңгімелеп берсеңіз...

АЙНА

— Мен үшін есте қаларлық бір ғана концертті атау қиын, әрбір өнер көрсету өз алдына бөлек сезім сыйлайды. Сахнада жай ғана аспапта ойнамаймын, әрбір қозғалысты сезініп, оны тыңдарманға толыққанды жеткізуге тырысамын. Әр сахналық көрініс — өмірімнің бір бөлігі, сонымен қатар көрерменмен бір толқында болу өте маңызды. Осындай шынайы эмоцияларды бөлісуді мақсат тұтамын.

— Әлеуметтік желіде өте белсендісіз, колдаушыларыңыз көп. Дегенмен әлеуметтік желінің психикалық күйіңізге немесе шығармашылығыңызға кедергі тигізетін кезі бола ма?

— Иә, шындықты да айту керек, әлеуметтік желіде хейтерлер мен туралы жаман пікірді қарша боратып жазады. Жекеме де жазып, жағымсыз сөздер айтып жатады. Бұл, әрине, психикалық күйіме оң әсер бермейді, алайда уақыт өте келе оған қарсы тұратын иммунитет қалыптасып келеді. Ондай пікірлерге мән бермеуге, жауап бермеуге тырысамын. Дегенмен кей кезде көңілім әбден қалатыны бар. Өте сезімтал, эмоцияға берілгіш адаммын.

— Әлемдегі бір әлеуметтік мәселені скрипка тілінде жеткізу керек болса, қай мәселені таңдар едіңіз?

— Глобалды тақырыптарға тереңдемей-ақ қояйық, тек өз еліміздің төңірегінде пікірімді жеткізсем деймін. Мені туған елімнің, халқымның жай-күйі, болашағы қатты алаңдатады. Қай адам да бай болғысы келеді ғой, мен елімнің игілігі үшін байысам

КӨНЕ КІТАП пен ҚОЛЖАЗБА ЖИНАУ ҚОЛҒА АЛЫНДЫ

Батыс Қазақстан облыстық тарихи-өлкетану музейінің бастамасымен «Көне кітаптар мен қолжазбалар, фотосуреттерді жинау» жобасы жүзеге асырыла бастады.

Музей директоры Жантас Сафуллиннің айтуынша, жобаның мақсаты — тарихи-мәдени мұра болып саналатын көне кітаптар мен қолжазбалар, оған қоса фотосуреттерді жинақтау, сақтау және зерттеу. Қағаз құжаттардың мерзімі шектеулі, уақыт өте келе тозады, жарамсыз болып қалады.

— Қазақстан тарихында бірнеше әліпби ауысқаны мәлім. Қазіргі ұрпақ ата-бабаларымыз қалдырған кітап, қолжазбаларды оқи алмайды. Біз сол мұраларды жинастырып, зерттеп, құнды деректерді ғылыми айналымға енгізетін боламыз. Бұл жұмыстармен облыстағы мемлекеттік 18 музейдің қызметкерлері айналысады, — дейді Ж.Сафуллин.

Оның айтуынша, тұрғындар үйлеріндегі көне кітап, қолжазба, фотосуреттерді музейге табыс етіп, электронды нұсқасын жасатып ала алады. Егер тапсыруға қимаса, музей қызметкерлері электронды нұсқасын жасап алып, түпнұсқасын өздеріне қайтарады.

ОҚУ ТЕАТРЫ АШЫЛДЫ

Темірбек Жүргенов атындағы өнер академиясында оқу театры ашылды.

Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясында күрделі жөндеуден өткен оқу театрының ресми ашылу рәсімі өтті. Салтанатты лента кино рәсіміне академия ректоры Арман Жүдебаев, меценат Мұрат Әділханов және зиялы қауым өкілдері мен өнер қайраткерлері қатысты.

Іс-шара концерттік бағдарламаға ұласып, академияның белгілі әншілері мен шығармашылық ұжымдары өнер көрсетті.

Айта кету керек, биыл сәуір айында қабылданған Академия мен FalconEuroBus компаниясы арасындағы маңызды келісім аясында жаңа бірлескен жобалар мен бастамалар жүзеге асырылып жатыр. Соның бірі бірнеше буын өнерпаздарын дайындап шығарған шеберхана — оқу театры. Бұл сахна әлі де талай кәсіби шеберлерді тәрбиелеп, ұлттық өнердің дамуына үлес қосары анық.

TEDXASTANA КОНФЕРЕНЦИЯСЫ ӨТЕДІ

13-14 қыркүйек күндері Астанада TEDxAstana 2025 конференциясы өтеді. Биыл іс-шарада «Мұра» тақырыбын негізге алады.

Былтыр TEDxAstana командасы TED қорының Legacy лицензиясын иеленді. Legacy — әлем бойынша 3 600-ден астам команда арасынан небәрі 20 командаға берілетін марапат. Сол үшін ұйымдастырушылар мұра тақырыбын, артынан із қалдыру тақырыбын талқылайды.

Конференцияда мына сұрақтар талқыланбақ: Қазір мұра деген не? Мұра қалай қалыптасады және не мұраға айналады, ал не ұмыт болатынын кім шешеді? Мұраны мақсатты түрде қалыптастыру керек пе, әлде өз ісінді махаббатпен жасау жеткілікті ме? Бізден кейін не қалады: әрекет пе, идея ма, мән-мағына ма?

TEDxAstana елімізде 2025 жылдан бастап ұйымдастырылады. Әлемдік TED қорының лицензиясымен өтетін тәуелсіз, коммерциялық емес конференция. Жобаның миссиясы — қазақстандық бірегей идеяларды табу және тарату, сараптап, жаһандық цифрлық білім кеңістігіне енгізу.

Айбике ЖАНАСЫЛ

МЕНШІК ИЕСІ – «АЙҚЫН-ЛИТЕР» ЖШС

Директор –
Талғат ЕШЕНҰЛЫ

Бас редактор –
Амангелді ҚҰРМЕТ

Гүлзина БЕКТАС –
Бас редактордың
Бірінші орынбасары

Ботагөз МАРАТҚЫЗЫ –
Шығарушы редактор

Елдар ҚАБА –
Секретариат меңгерушісі

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Абзал АЛПЫСБАЙҰЛЫ –
Ақмола облысы
Алтынай БАУЫРЖАНҚЫЗЫ –
Алматы қаласы
Саятхан САТЫЛҒАН –
Жамбыл облысы
Әдебиет БЕЛГІБАЙҰЛЫ –
Қарағанды облысы
Назгул НАЗАРБЕК –
Шымкент қаласы
Жаннат ҚАЙЫРҒОЖИНА –
Батыс Қазақстан облысы
Ербалақ ЖАЛҒАСБАЙ –
Қызылорда облысы
Банн ЖАНҰЗАҚ –
Атырау облысы

**«АЙҚЫН» ГАЗЕТІНІҢ
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ:**

Кәсіпорындар,
мекемелер үшін – 15102
Зейнеткерлер,
соғыс ардагерлері үшін – 55102
Жеке жазылушылар үшін – 65102

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:
8(707) 675-42-14, 8(7172) 72-95-31
reklam.aikyn@gmail.com

ЖАЗЫЛУ ЖӘНЕ ТАРАТУ БӨЛІМІ:
8(771) 804-61-32
podpiska.alt@gmail.com

Газет аптасына 3 рет шығады

Газет «Айқынның»
компьютер орталығында беттелді

ТАРАЛЫМЫ: 40 000

Тапсырыс №4639
Астана қ. «Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС
Сілеті көшесі 30,
тел.: 8(7172) 99-77-77
Алматы қаласы, «Алматы-Болашақ» АҚ
Мұқанов көшесі, 223 Б
Шымкент қ. «ERNUR-print» ЖШС,
Әлімқұлов көшесі 22,
тел.: 8(7252) 53-06-66, 54-07-47 ішкі 114,